

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 854

30. KOLOVOZA 2019. CIJENA 50 DINARA

Osnutak Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici

Na korak do odluke

SADRŽAJ

5

Izborna skupština
Marin Piuković
novi predsjednik
Mladeži DSHV-a

10

Ljetna škola hrvatskog identiteta
– Vukovar 2019.

Program za sjećanje

12

Boris Varga, novinar, analitičar
i publicist
**Autoritarno razumije-
vanje informiranja**

19

Bunaričko proštenje u Subotici

**Pod okriljem
nebeske Majke**

26

Propast sitnih proizvođača
**Gospodarstvo s da-
hom starih vremena**

30

Predstava *Vragolanka* ujedini-
la baletane i folklorashe

**Zajednički plesčki
iskorak**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

V. D. GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatorska služba)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka i korektorka)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Što je – tu je...

Bliži se kraj ljeta, ali nije kraj i našim mukama. Još uvijek je naša redakcija prilično okrnjena, ne samo zbog godišnjih odmora, već i nenadanih odsustava pa smo ovoga tjedna u pomoć morali pozvati i našeg nekadašnjeg kolegu koji danas svoje umirovljeničke dane provodi na biciklu, uz Dunav ili družeći se sa svojom obitelji i prijateljima. Na našu sreću, spremno se odazvao našem pozivu u pomoć, ali je na moje pitanje da li bi bio spreman prihvatiti se redovitog honorarnog angažmana odrečno odgovorio uz obrazloženje kako mu je od honorara, ali i napetosti koje donosi rad u tjedniku, draža njegova sloboda i mir. Što je – tu je, »ploviti se mora«, a nadamo se da će se do konca rujna i naša redakcija konačno vratiti u normalu. To jest, bar da budemo svi na broju. No, kao što rekoh, »ploviti«, odnosno pisati, se i objavljivati mora pa tako i u ovom broju donosimo pregršt informacija iz hrvatske zajednice, a i šire.

Kao i u većini tjednika, krećemo od političkih tema, pa tako donosimo izvješće o izornoj skupštini Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini koja je izabrala svoje novo vodstvo. Za novog predsjednika je izabran student ekonomije iz Subotice **Marin Piuković**, višegodišnji aktivist u hrvatskoj zajednici i samoj stranci. On je rekao kako veliki dio odgovornosti za budućnost počiva i na mladima i da upravo oni trebaju biti svjesni kako je potrebno više se angažirati na društvenom i političkom planu. Poruke su dobre, pitanje je ima li ih tko čuti i provesti u djelo, imajući u vidu aktualne migratorne trendove.

Donosimo i prvi dio analize odluka o raspodjeli sredstava po natjecajima od kojih ovisi opstojnost i funkcioniranje brojnih udruga kulture i informiranja iz pera člana IO HNV zaduženog za kulturu **Dar-ka Sarića Lukendića**. On je nastojao u ovome tekstu uočiti pravila i trendove i ustanoviti egzaktnu pokazatelj intencija politike koja se provode spram manjina. Zaključke pročitajte u sljedećem broju.

Počinje i školska godina, pa je tu i aktualna tema iz područja obrazovanja. Riječ je o osnutku Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici koji kasni zbog, moglo bi se reći, sasvim banalnih razloga a to je donošenje dvije odluke o mreži škola koje trebaju donijeti AP Vojvodina i Grad Subotica. Odluka još nema, pa nema niti pravne osobe koja bi trebala dalje voditi proces osnivanja ove tako značajne ustanove za hrvatsku manjinu u Srbiji. HNV-u se žuri, nekima drugima izgleda ne.

Tu su i druge novine iz područja obrazovanja – Program profesionalne orijentacije započeo je ove godine prvi puta testiranjem u HNV-u, prvi puta će ove godine svi prvaši hrvatskih odjela na teritoriju Subotice imati svečani prijem u Hrvatskom nacionalnom vijeću (2. rujna u 18 sati), kada će dobiti nove udžbenike i poklon bon dok će za učenike OŠ 22. oktobar u Monoštoru prijem prvaša biti tijekom prijedopodneva kada će ih posjetiti predstavnici HNV-a, a također će im tada biti dostavljeni udžbenici, reversi, kao i bonovi za prvaše.

O informiranju općenito, ali i o informiranju u manjinskim glasilima, govori naš kolega nekadašnji urednik, danas direktor NIU *Ruske slovo* **Boris Varga**, koji najavljuje skori završetak »Etičkog kodeksa samoregulative«. Riječ je o pilot projektu koji će osigurati interne procedure, pravila i kodeks za unaprjeđenje uređivačke nezavisnosti i medijskog profesionalizma prije svega u toj ustanovi, a bit će prosljeđen kao model i drugim manjinskim medijima. Izradu takvog samoregulatornog dokumenta predviđa i Nacrt nove Medijske strategije pa očekujemo skori završetak i raspravu o ovom modelu. Takav je dokument više nego potreban.

Pišemo naravno i o kulturnim događanjima – o *Kaleidoskopu kulture* u Novom Sadu – šetnji kroz Podgrađe uz stručno upoznavanje s najvažnijim objektima Petrovaradinske tvrđave među kojima je i kuća bana **Jelačića**; o baletnoj predstavi *Vragolanka* koja je ujedinila 70 mladih plesača, baletana i folkloraša; o izložbi i proslavi u Beregu; početku Etnokampa koji je ove godine okupio 120 djece.

Pišemo i o gospodarstvu – ovoga puta o gospodarstvu s dahom starih vremena, i o mnogim drugim ozbiljnim i manje ozbiljnim stvarima.

J. D.

Testiranjem započeo program profesionalne orijentacije

Program profesionalne orijentacije – *Gdje poći sutra*, započeo je ove godine prvi puta testiranjem u Hrvatskom nacionalnom vijeću u Subotici, a sudionici programa, njih 16, otputovalo je 23. kolovoza u Brušku, u Benkovac. Program je namijenjen budućim malim i velikim maturantima, dakle učenicima koji su završili sedmi razred, odnosno, treći srednje, iz Subotice, Đurđina i Berega.

Tijekom spomenutog testiranja rađeni su testovi sposobnosti (verbalno, numeričko, apstraktno i mehaničko rasuđivanje, test perceptivne brzine, prostornih odnosa, gramatike i pravopisa), test profesionalnih interesa, a srednjoškolci su imali i test ličnosti. Rezultate su ponijeli u Brušku, a nadopunit će ih brojnih radionicama.

Cilj ovoga programa je pomoći učenicima da započnu razmišljati o svom profesionalnom putu, te da otkriju vlastite sposobnosti i interese, kao i da promišljaju na temu osobnog doprinosa

zajednici nakon završenih studija. Program, kao i radionice vrše profesionalni voditelji, uz stručne suradnike, a korišteni su naj-suvremeniji testovi i upitnici. Osim brojnih radionica i druženja, za sudionike ovoga programa predviđen je i posjet *Fun parku* u Biogradu na moru, obilazak Kornata kao i drugih destinacija.

Ž. V.

U Golubiću održan još jedan skup o srpsko-hrvatskim odnosima

Za 20 godina ovdje nas neće biti

Međunarodni znanstveni skup pod nazivom *Srpsko-hrvatski odnosi u 20. stoljeću* ove je godine organiziran jedanaesti put u mjestu Golubić Žegarski kod Obrovca (Hrvatska). Tema ovogodišnjeg skupa bili su srpsko-hrvatski odnosi od stvaranja Jugoslavije do danas (1918. – 2018.), dominantni državni narativi i kultura sjećanja u Srbiji i Hrvatskoj, ali i gospodarski oporavak ruralnih povratničkih sredina. Organizatori skupa su Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje (CHDR) iz Novog Sada i Udruga za povijest, suradnju i pomirenje iz Obrovca.

Sudjelujući na skupu, gradonačelnik Osijeka **Ivan Vrkić** pozvao je građane Srbije i Hrvatske na suradnju i upozorio da se, zbog vala iseljavanja ljudi iz te dvije zemlje, kao i zbog vala migracija u Europi, može dogoditi da ni Srbi ni Hrvati za nekoliko desetljeća više ne žive na ovim prostorima.

»Budu li se migracije nastavile ovako intenzivirati, mi Hrvati i Srbi ćemo se zbog socijalnih potreba integrirati. To ćemo raditi jer smo bliski, bez obzira što se u ovim uvjetima radi na tome da se prikaže u medijima kako nismo bliski. Ova demografska nesreća koja je zapljusnula Europu, ova masovna iseljavanja mladih iz regije, prilika su da pokušamo živjeti bolje, jer ako ne pokušamo može se dogoditi da na ovim prostorima za nekoliko desetljeća uopće ne živimo«, izjavio je Vrkić.

Saborski zastupnik i predsjednik Srpskog narodnog vijeća (SNV) u Hrvatskoj **Boris Milošević** rekao je da je cilj politike stvaranje okvira za mir, stabilnost i prosperitet i dodao da zbog toga ta politika nema alternativu.

»Ta borba je borba za opstanak, jer sve što je suprotno toj politici jest politika slabog gospodarskog razvoja i nacionalne netrpeljivosti koja za posljedicu ima iseljavanje, odlazak mladih i pustoš koja može zavladata ovim prostorima«, kazao je Milošević.

Predsjednik CHDR-a, povjesničar **Darko Gavrilović** rekao je da su zlonamjerni političari »jedno vrijeme zla pretvorili u sto godina mržnje«.

»Kako biste potpaljivanjem mržnje držali vlast u svojim rukama, jer ne želite društveno odgovornom ekonomijom, stvorili ste inflaciju medijskih prevara i laži. Škole i sportske terene koji trebaju biti stupovi zdravlja mladih preplavili ste sirovim etničkim nacionalizmom. Zločince pretvarate u mučenike i namećete kolektivnu krivicu drugim narodima«, kazao je Gavrilović.

Davor Pauković iz Udruge za povijest, suradnju i pomirenje iz Obrovca rekao je da neodgovorni političari stvaraju frustraciju.

»Ali, usprkos njima mi možemo reći da život ide dalje i da život na ovim terenima ipak pokazuje da on može biti bolji. Ova generacija političara očito se ne može suočiti s traumatičnom prošlošću. U tom smislu i kultura sjećanja i državni narativi uglavnom izazivaju nove sukobe, a ne pridonose poboljšanju odnosa«, rekao je Pauković.

Iako je to ranijih godina bila redovita praksa, predstavnici Hrvata iz Srbije ove godine nisu sudjelovali na skupu u Golubiću jer, kako za HR kaže predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, nisu bili službeno i blagovremeno pozvani od organizatora.

Tanjug / D. B. P.

Izborna skupština

Marin Piuković novi predsjednik Mladeži DSHV-a

Prošloga tjedna održana je izborna skupština Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, te je u nazočnosti 38 izaslanika izabrano novo vodstvo. Za novoga predsjednika Mladeži DSHV-a izabran je **Marin Piuković**, student ekonomije iz Subotice, višegodišnji aktivist unutar zajednice i same stranke. Piuković je dužnost preuzeo od dosadašnjega predsjednika Mladeži **Mladena Petreša** koji je tu dužnost obnašao u dva mandata. Za dopredsjednicu je izabrana **Andrea Matin** iz Monoštora, studentica matematike na Fakultetu prirodnih znanosti u Novome Sadu, a za tajnicu **Helena Štrbo** iz Subotice. U novo vodstvo Mladeži DSHV-a izabrani su i **Darko Peka** iz Slankamena, **Damir Katić** iz Petrovaradina, **Ninoslav Radak** iz Subotice, **Antonija Rudić** iz Tavankuta, **Kristina Ivković** iz Male Bosne i **Marijana Vojnić Hajduk** iz Žednika.

Mladi koji su došli iz različitih dijelova Srijema (Petrovaradin i Slankamen) i Bačke (Monoštor, Bajmak, Tavankut, Đurđin, Žednik, Mala Bosna i Subotica) tijekom izborne skupštine su u pozitivnome ozračju i kroz konstruktivni dijalog razmjenjivali i ideje te dogovorili nove modele djelovanja kako bi se Mladež DSHV-a dodatno osnažila.

Novoizabrani predsjednik Mladeži DSHV-a Marin Piuković je iznio novi plan rada u predstojećem razdoblju, ističući da će nastojati da svi projekti uspješno budu realizirani, ali da je neophodno pronalaziti i nove modele za djelovanje kako bi se odgovorilo na izazove koji predstoje. Piuković je rekao da više nema razloga da hrvatska zajednica bude u mraku, da veliki dio odgovornosti za budućnost počiva i na mladima i da upravo oni trebaju biti svjesni da je potrebno više se angažirati u društvenom djelovanju. Novoizabrani predsjednik Mladeži je naglasio da će Mladež biti otvorena za sve ideje svojih mladih i članova i aktivista i simpatizera koji mogu doprinijeti boljitku zajednice,

a da će se već pozitivna suradnja s rukovodstvom nastaviti i u budućnosti.

Mladen Petreš je, iznoseći izvješće o dosadašnjem radu Mladeži DSHV-a, naglasio da je se nastojalo kontinuirano i posvećeno djelovati, da su svi projekti uspješno realizirani te da je bila čast i zadovoljstvo biti predsjednikom mladim osobama, kojima je stalo do hrvatske zajednice i da se nada uspješnom djelovanju i radu svog nasljednika.

Dugogodišnja aktivistica DSHV-a, dopredsjednica Mladeži u dva mandata i vijećnica u Skupštini Grada Subotice **Josipa Vojnić Tunić** u svom je govoru istaknula kako je Mladež ranih 2000. obnovila rad također od mladih entuzijasta i aktivista koji su željeli pridonijeti boljitku svoje zajednice. Kako je Vojnić Tunić naglasila, iako su nailazili na različite poteškoće i izazove, energije i želje za radom nije manjkalo, a gledajući mladež okupljenu na ovoj izornoj skupštini iznijela je uvjerenje da će se u tome duhu i nastaviti.

Uvodnu riječ izornoj skupštini dao je predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, koji je istaknuo kako društveni angažman, uz sve zapreke na koje se može naići, pretpostavlja stalnu zauzetost i rad kako na sebi tako i za dobrobit cijele zajednice. Žigmanov je ukazao da je izuzetno pozitivno to što se mladi opet okupljaju, što se među izaslanicima nalaze osobe koje svojom energijom, znanjima i vještinama mogu doprinijeti još uspješnijem radu DSHV-a i unaprjeđenju svih onih procesa koji su ključni za napredak hrvatskog naroda u Vojvodini. Kako je naglasio Žigmanov, društveni angažman mora biti pozitivno usmjeren, mora voditi jačanju zajedništva i povjerenja te da nam svima treba biti cilj da svaki mladi Hrvat mora pronaći svoje mjesto u zajednici. Predsjednik DSHV-a je istaknuo kako ima razloga da se bude ponosan na hrvatsku mladost koja svoj doprinos već daje u aktivnostima pri crkvi, kulturi i drugim sadržajima važnim za život zajednice, ali da je važno da se mladi uključe i u politički život. Na koncu, Žigmanov je iskazao obećanje kako će Mladež DSHV-a u rukovodstvu stranke imati iskrenoga saveznika od kojega će uvijek moći računati na potporu, a svaka inovativna ideja koja dođe od Mladeži i koja je u interesu hrvatskoga naroda u Srbiji, bit će dočekana s punim uvažavanjem i nastojat će da se ona uspješno i realizira.

Predsjednik subotičke podružnice DSHV-a **Mirko Ostrogonać** je u svojem je pozdravnom obraćanju istaknuo kako je bavljenje politikom i sudjelovanje u društvenom životu više nego častan angažman, a posebice ukoliko je u interesu svoga naroda i ako se provodi na pošten način, te dodao da je veliko zadovoljstvo vidjeti veliki broj okupljene mladeži i da je siguran kako će oni nastaviti raditi za boljitak svoje zajednice.

Press služba DSHV-a / H. R.

Na korak do odluke

Predsjednica Radne skupine za osnivanje Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra Biljana Kašerić je rekla da će Autonomna Pokrajina Vojvodina na prvoj narednoj sjednici Skupštine usvojiti odluku o izmjeni akta o mreži srednjih škola * Spremnost na realizaciju dogovorenih aktivnosti iskazana i od lokalne samouprave Subotice

Prije dvije godine Hrvatsko nacionalno vijeće osnovalo je tim za izradu elaborata za osnivanje Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici. Sredinom prošle godine osnovana je i radna skupina za osnivanje ovog centra u Subotici pri resornom Pokrajinskom tajništvu za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice. Radna skupina za zadatak ima izradu akta o osnivanju navedenog Centra. Ima devetero članova, a u nju su imenovani predstavnici spomenutog pokrajinskog tajništva, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Subotičke biskupije i Tajništva za društvene djelatnosti Grada Subotice. Za predsjednicu Radne skupine imenovana je **Biljana Kašerić**, v. d. pomoćnice pokrajinskog tajnika za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Korak koji nedostaje

HNV je u protekle dvije godine poduzeo mnoge korake na putu osnivanja ovoga centra – izrađen je Elaborat u okviru kojega se analiziraju uvjeti za osnutak Centra, predstavlja plan njegova osnutka (među ostalim i građevinski uvjeti, prostor, uređenje...) pojašnjeni su politički, ekonomski i sociološki konteksti, a u dokumentu se također i predočavaju rezultati istraživanja javnog mnijenja rađenog u povodu prijedloga o osnutku ove ustanove. Nakon toga je dobivena i načelna suglasnost u Subotičkoj biskupiji ali, premda je Subotička biskupija navedene zgrade dobila u postupku restitucije, prema jednoj od točaka toga Rješenja, dužna je omogućiti daljnje nesmetano korište-

nje nepokretnosti Tehničkoj i Politehničkoj školi u Subotici, sve dok se školama ne osigura drugi odgovarajući prostor. Iz toga proistječe da Subotička biskupija još nije u mogućnosti de facto raspolagati velikim dijelom predmetnih zgrada, ali čim se za to steknu uvjeti, Biskupija će pristupiti realizaciji svoje načelne suglasnosti.

Ipak, do osnivanja ovoga Centra nedostaje još nekoliko koraka od kojih su najvažniji donošenje Odluke o mreži srednjih škola, što treba učiniti AP Vojvodina, i donošenje odluke o mreži vrtića i osnovnih škola, što treba učini Grad Subotica. Osim toga, potrebno je i riješiti pitanje izmještanja Tehničke i Politehničke škole koji u navedenoj zgradi koriste prostore za izvođenje praktične nastave. Iz tih razloga u Subotici je 21. kolovoza održan treći sastanak radne skupine za osnivanje obrazovno-odgojnog centra na hrvatskom jeziku na kojem su prisustvovali predstavnici AP Vojvodine, Grada Subotice, HNV-a i Subotičke biskupije te ravnatelji dvije srednje škole koje koriste prostore Subotičke biskupije – budućeg Hrvatskog školskog centra.

Izgubljena godina

Na sastanku radne skupine su od strane predstavnika Pokrajine i Grada dana uvjerenja da će se potrebne odluke o mreži vrtića i škola donijeti već na sljedećim sjednicama Pokrajine, odnosno Grada Subotice, kako bi se moglo pristupiti osnivanju školskog Centra kao pravne osobe i tijela upravljanja, v. d. ravnatelja i Školskog odbora koji će provoditi daljnje korake u realizaciji projekta.

U Hrvatskom obrazovno-odgojnom centru u Subotici predviđeno je izvođenje nastave na predškolskoj, osnovnoškolskoj te srednješkolskoj razini i trebao bi biti realiziran po uzoru na ustanove sličnoga tipa u Pečuhu, Sarajevu i Banjoj Luci. Prema ranije izrađenom elaboratu treba biti smješten u zgradama u ulicama Matije Gupca 8-10 i Harambašićeva 5, koje su trenutačno u vlasništvu Subotičke biskupije, a koja ih je suglasna ustupiti za potrebe obrazovanja na hrvatskom jeziku.

Na sastanku je vršiteljica dužnosti pomoćnice pokrajinskog tajnika za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine-nacionalne zajednice **Biljana Kašerić**, koja je ujedno i predsjednica Radne skupine za osnivanje Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra, rekla da će Autonomna Pokrajina Vojvodina na prvoj narednoj sjednici Skupštine usvojiti odluku o izmjeni akta o mreži srednjih škola, navodi se u priopćenju HNV-a. Također se navodi i kako je spremnost na realizaciju dogovorenih aktivnosti iskazana i od lokalne samouprave Subotice i da je tajnica Tajništva za društvene djelatnosti Grada Subotice **Jasmina Stevanović** rekla kako će potrebne akte također, u najbržem roku, staviti u skupštinsku proceduru.

Navedene odluke trebale su biti usvojene do početka ove školske godine, ali, kako kažu u HNV-u, zbog »zastoja u komunikaciji« i nečinjenja lokalne samouprave čini se da je izgubljena jedna investicijska godina. Naime, tek kada se donesu potrebne odluke i osnuje školski Centar kao pravna osoba moći će aplicirati za sredstva za pripremu dokumentacije i ostale projektne aktivnosti, a budući da se bliži kraj godine, mala je vjerovatnoća da će HNV-u biti dostupni javni natječaji za te namjene ove godine.

J. D.

Sastanku su nazočili i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, tajnik Subotičke biskupije **Mirko Štefković**, viša savjetnica, načelnica odjela u Pokrajinskom tajništvu za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine-nacionalne zajednice **Danica Lučić**, član radne skupine za osnivanje obrazovno-odgojnog centra **Darko Sarić Lukendić**. Sastanku su nazočili i zastupnik u Narodnoj skupštini Srbije **Tomislav Žigmanov**, ravnatelj Tehničke škole **Ivan Sarić** u Subotici **Željko Rajčić** i tajnica škole **Jelena Kujundžić**, pomoćnica ravnatelja Politehničke škole u Subotici **Đendi Arančić Danača** i profesorica **Mira Tumbas**.

Nakon sastanka članovi radne skupine obišli su i prostorije budućeg školskog centra.

Moćan alat utjecanja

Odobrovanja određenih projektnih aktivnosti, odnosno neodobrovanje istih predstavlja moćan alat utjecanja na kulturnu, javnu, pa samim tim i političku scenu određene zajednice i jasan je i egzaktn pokazatelj intencija politike koja se provodi spram te zajednice

Moj je profesor sociologije često umio reći: »Kanim li sagledati uzroke nekog društvenog procesa, najprije treba čeprkati tamo gdje je interes (novci)«.

Potaknut nedavno objavljenom Listom vrjednovanja i rangiranja prijavljenih programa i projekata podnijetih na natječaju za dodjelu sredstava iz Proračunskog fonda za nacionalne manjine za realizaciju programa i projekata iz područja kulture u 2019. godini,¹ u daljem tekstu Odluka – Proračunski fond za manjine, te Odlukom o financiranju nacionalnih vijeća na teritoriju Grada Sombora,² koja je u proceduri usvajanja, pokušat ću u daljem tekstu sagledati financijske pokazatelje aktualne manjinske politike državnih tijela Republike Srbije spram hrvatskih institucija i udruga.

Jasni pokazatelji intencija politike

Osim redovitih proračunskih sredstava koja su na temelju Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, u daljem tekstu *Zakon o NSNM*, osigurana za rad Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*, u daljem tekstu *HNV*, *ZKVH* i *NIU HR*, respektivno, opstojnost i funkcioniranje udruga koje aktivnosti realiziraju na planu kulture i informiranja osiguravaju se isključivo putem sredstava koja se dodjeljuju na javnim natječajima. Upravo iz tog razloga važno je analizirati odluke o raspodjeli sredstava po ovim natječajima, te pokušati uočiti pravila i trendove, ako postoje. Odobrovanje³ određenih projektnih aktivnosti, odnosno neodobrovanje istih predstavlja moćan alat utjecanja na kulturnu, javnu, pa samim tim i političku scenu određene zajednice i jasan je i egzaktn pokazatelj intencija politike koja se provodi spram te zajednice. Na natječaje, za dodatna sredstva i projektne aktivnosti, po pravilu, mogu aplicirati i spomenute hrvatske institucije *HNV*, *ZKVH* i *NIU HR*.

Natječaje za dodjelu sredstava na planu kulture i javnog informiranja, temeljem pozitivnih zakonskih propisa, na republičkoj razini objavljuje Ministarstvo kulture i informiranja na pokrajinskoj razini Tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne zajednice – nacionalne manjine i Tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, dok na lokalnoj

razini ove natječaje objavljuju same jedinice lokalne samouprave. Počev od 2017. godine, sredstva se dodjeljuju i iz Proračunskog fonda za nacionalne manjine, prioritetno za područje informiranja 2017. i 2018. godine, odnosno za područje kulture 2019. godine.

Manjinski i opći natječaji

Pojedini natječaji *raspisuju se namjenski*, za ostvarivanje prava nacionalnih manjina. Na ove natječaje mogu aplicirati samo udruge i/ili projekti koji se bave ostvarivanjem prava nacionalnih manjina u području kulture i javnog informiranja, dok na opće natječaje mogu aplicirati svi, pa tako i manjinske institucije i udruge. Dakle, namjena je prvih pospješivanje ostvarivanja prava nacionalnih manjina, dok je namjena ovih drugih ostvarivanje kulturnih i javnih politika za područje za koju se raspisuju, u kojima mogu (i trebaju) participirati i pripadnici manjina. U daljem tekstu ću analizirati natječaje prikazane u Tablici 1.

U koloni *Manjinski* prikazan je karakter natječaja, odrednica *Da/Ne* označava natječaj koji je istovremeno raspisan i kao opći i za manjine. U koloni *Prijedlog* vidi se je li zatražen prijedlog o raspodjeli sredstava od *HNV-a*, u koloni *Masa* iskazan je podatak o tome je li unaprijed, raspisom natječaja, predviđena masa sredstava opredijeljena za pojedinu nacionalnu manjinu, dok je u koloni *Ocjena uvažavanja*, iskazana ocjena uvažavanja prijedloga koji je *HNV* dostavio.

Premda je *Zakonom o NSNM*, u članku 18., stavak 1., točka 10. nedvosmisleno predviđena obveza tijela koje raspisuje natječaj namijenjen manifestacijama i udruženjima nacionalnih manjina u području kulture, zatražiti prijedlog raspodjele od dotičnog nacionalnog vijeća, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, u daljem tekstu *MDULS*, je prilikom donošenja Odluke – Proračunski fond za manjine, ovu odredbu Zakona o NSNM – prekršilo. Citirat ću ovdje i spomenutu odredbu:

»10) daje prijedlog za raspodjelu sredstava koja se dodjeljuju putem javnog natječaja iz proračuna Republike, Autonomne Pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ustanovama, manifestacijama i udrugama nacionalne manjine u području kulture;«

S druge strane, pojedine institucije koje raspisuju natječaj, premda natječaj nije primarno namijenjen za aktivnosti nacionalnih manjina, zatražile su mišljenje, odnosno prijedlog raspo-

¹ <http://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Lista-rangiranja-2019-godine-2.pdf>

² vidi tekst u *Hrvatskoj riječi* br. 852, od 10. kolovoza, str. 10.

³ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_nacionalnim_savetima_nacionalnih_manjina.html

Institucije - naziv	Interni naziv	Manjinski	Prijedlog	Masa	Ocjena uvažavanja
Tajništvo za kulturu	APV Kultura - Programi i projekti od značaja za kulturu	Da	Da	Ne	Uvažavanje 100%
Tajništvo za kulturu	APV Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	Da/Ne	Da	Ne	Linearno umanjenje 25%
Tajništvo za obrazovanje	APV Manjine - Unapređenje prava nacionalnih manjina	Da	Da	Da	Uvažavanje 100%
Ministarstvo državne uprave	RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Da	Ne	Ne	Nismo pitali
Ministarstvo kulture	RS Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	Da	Da	Ne	Drastične izmjene
Ministarstvo kulture	RS Kultura - Suvremeno stvaralaštvo	Da/Ne	Da	Ne	Povećana masa uz djel. izmj.
Novi Sad	NS Javno informiranje 1	Da/Ne	Da	Ne	Prijedlog uvažen, iznos umanjen
Novi Sad	NS Nematerijalno kulturno nasljeđe	Ne	Da	Ne	Drastične izmjene
Sombor	SO Projekti udruženja koja neguju identitet nac. Manjina	Da	Da	Ne	Povećana masa uz djel. izmj.
Sombor	SO Projekti u kulturi	Ne	Ne	Ne	Nije manjinski
Sombor	LAP za mlade u 2019. godini	Ne	Ne	Ne	Nije manjinski
Sombor	SO Medijski sadržaji - proizvodnja	Ne	Da	Ne	Umanjenje
Subotica	SU Medijski sadržaji - proizvodnja	Da/Ne	Da	Ne	Uvažavanje 100%
Subotica	SU Projekti u kulturi	Ne	Da	Ne	Minimalne izmjene uz povećanje
Zrenjanin	ZR Medijski sadržaji - proizvodnja	Ne	Da	Ne	Drastične izmjene

djele, što svakako predstavlja primjer dobre prakse. Takav je slučaj s natjecajima Grada Novog Sada (NS Nematerijalno kulturno nasljeđe) te s gradovima Somborom, Suboticom i Zrenjaninom (SO Medijski sadržaji – proizvodnja, SU Projekti u kulturi, ZR Medijski sadržaji – proizvodnja).

Istovremeno, Zakonom o NSNM nije predviđena obveza da tijelo koje raspisuje natječaj utvrdi ukupnu masu sredstava koja za pomenute aktivnosti stoji na raspolaganju određenoj manjinskoj zajednici. Premda ovo nije obveza, *Tajništvo za obrazovanje* ovo dosljedno čini od prvog dana, te u tom smislu svakako predstavlja svijetli primjer dobre prakse, koji bi i drugi trebali slijediti. Odsustvo utvrđene mase sredstava spram koje se sačinjava prijedlog raspodjele osobit je problem jer, premda, ponekad usmeno, dobijemo naznaku okvirnog iznosa mase sredstava, takva usmena informacija nikoga ni na što ne obvezuje, pa je takvim pristupom ostavljen vrlo širok manevarski prostor za arbitriranje o kulturnim i javnim politikama unutar manjinskih zajednica, od strane osoba koje tima zajednicama ne pripadaju i o unutarnjim prilikama vrlo malo znaju.

U pogledu uvažavanja prijedloga koje je sačinio HNV (Tablica 2) praksa je, kako vidimo, šarolika, od potpunog uvažava-

nja (Tajništvo za obrazovanje, Tajništvo za kulturu APV Kultura – Programi i projekti od značaja za kulturu, Grad Subotica), do drastičnih izmjena (Ministarstvo kulture – RS Informiranje – Medijski sadržaji – proizvodnja), Grad Novi Sad – NS Nematerijalno kulturno nasljeđe, Grad Zrenjanin. Negativni primjeri Ministarstva kulture i Grada Novog Sada – Nematerijalno kulturno nasljeđe, osobito su zanimljivi. Spomenutim natjecajima nije bila predviđena masa sredstava spram koje treba sačiniti prijedlog, pa tako nema osnova za žalbu zbog umanjenja opredijeljenih sredstava od 60 % u slučaju spomenutog natječaja Grada Novog Sada, odnosno 47,8 % umanjenja u slučaju pomenutog natječaja *Ministarstva kulture*, no ovdje je osim drastičnog umanjenja opredijeljenih sredstava, došlo i do drastične kvalitativne promjene, budući da su sredstva koja su opredijeljena izravno otišla udrugama i projektima koje HNV nije smatrao prioritetnima, a uskraćene su onima koji su označeni kao prioritetni. Ovdje su dakle odluke mjerodavnih tijela išle izravno protiv interesa hrvatske zajednice. Slučaj je Grada Zrenjanina jednostavan: oni uopće nisu podržali projekt na hrvatskom jeziku.

Natječaj	Naselje	Udruga	Aktivnost	Odluka
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Sombor	Urbani Šokci	Dani hrvatske kulture - Međunarodni okrugli sto "O Šokcima je rič"	150,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	Dužijanca	Dužijanca 2019.	150,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	ZKVH	Topoteka nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini	344,000.00
Ukupno				644,000.00

Natječaj	Naselje	Udruga	Aktivnost	Odluka
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	UK "Centar za kulturu Bunjevaca	Dan Dužijance 2019.	728,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	KUD "Bratstvo"	Bunjevci kroz pesmu, igru i nošnju	400,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	UG "Bunjevačka matica"	Formiranje zavičajne biblioteke Bunjevačke matice	200,000.00
Ukupno				1,328,000.00

Ljetna škola hrvatskog identiteta – Vukovar 2019.

Program za sjećanje

Program je obuhvaćao radionice: folklor, tamburu, foto-video radionicu, kreativno pisanje i dramsku radionicu. Svakoga dana učenici su učili nešto novo, zajedno s domaćinima iz OŠ Dragutin Tadijanović iz Vukovara

Učenici Osnovne škole *Matko Vuković* iz Subotice imali su priliku sudjelovati na video projektu *Korijeni* skupa s drugim učenicima u dijaspori koji slušaju nastavu na hrvatskom jeziku. Središnji državni ured za Hrvate izvan R. Hrvatske organizirao je zato *Ljetnu školu hrvatskog identiteta* u Vukovaru ne bi li se neki učenici i osobno upoznali.

Petnaestero učenika spomenute subotičke škole sudjelovalo je u sedmodnevnom programu u Vukovaru, zajedno s učenicima iz *Prve* i *Druge osnovne škole* iz Širokog Brijega, Hrvatske nastave u Austriji iz Borte i Hrvatske nastave u Ljubljani.

Radionice, priredba, obilazak Vukovara

Program je obuhvaćao radionice: folklor, tamburu, foto-video radionicu, kreativno pisanje i dramsku radionicu. Svakoga dana učenici su učili nešto novo, zajedno s domaćinima iz OŠ *Dragutin Tadijanović* iz Vukovara. Pretposljednog dana organizirana je priredba na kojoj su učenici svih radionica imali priliku

pokazati publici što su naučili tijekom šest dana. Osim učenja novih vještina, učenici su išli u turistički i povijesni obilazak grada Vukovara i okolice. Najprije je naše učenike kroz Memorijalni centar Domovinskog rata, gdje su i spavali, sproveo vojnik koji im je pokazao tenkove i drugo naoružanje te im objasnio važnost svakog od primjeraka.

Kustosica muzeja objasnila je učenicima u Muzeju vučedolske kulture zašto Sparta i Mezopotamija nisu jedine stare civilizacije kojima se trebamo baviti. Jedan od nagrađenih muzeja za svoju idejnu strukturu i raspored eksponata osobito je dojmio učenike.

Nova prijateljstva

Jedan dan posvećen je i ne tako davnoj povijesti Vukovara i okolice koje je zadesio Domovinski rat. Učenici su saznali što se dogodilo na Ovčari, posjetili su Memorijalno groblje hrvatskih branitelja i položili vijenac i zapalili svijeće, posjetili su muzej bolnice u kojem su na potresan način mogli vidjeti strahote koje je Vukovar pretrpio. Budući da se Vukovar ponaša svojom tvornicom *Borovo*, obišli su i nju, a zadržali su se i u prodavaonici, gdje su mogli sebi izabrati jedan par *starstasica*. Osim turističkih obilazaka, učenici su se jedan dan družili s ambasadoricom projekta **Indirom Levak**, s kojom su čak pjevali i svirali.

Jedna večer bila je posvećena odlasku u kino, gdje su učenici gledali film *Nevjerojatan život psa Enza* koji nije nikoga u kino dvorani ostavio ravnodušnim. Gotovo svaki dan učenici su imali neku sportsku aktivnost, poput nogometa, rukometa i plivanja. Ono što će im najdulje ostati u sjećanju i srcima jesu nova poznanstva, prijateljstva, smijeh, igra i druženja.

Osim Vukovara, učenici su obišli i Ilok, njegovo srednjovjekovno središte, crkvu, vinske podruma i ladanjsko mjesto Principovac. Voditeljica je uvjerila učenike u to da je Ilok grad izuzetno bogate povijesti.

Učenici su se vratili prepuni dojmova u nadi da će im se opet u budućnosti pružiti prilika da budu dio ovakvog programa.

Mirjana Crnković

Boris Varga, novinar, analitičar i publicist

Foto: Ruske slovo

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Boris Varga (Kula, 1975.) je doktor političkih znanosti, novinar, publicist i nezavisni analitičar. Magistrirao je međunarodno novinarstvo u Lavovu (Ukrajina) i doktorirao na suvremenim političkim sistemima na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Sfera njegovih interesiranja su tranzicijske, bivše socijalističke republike euroazijske regije.

Piše na rusinskom, ukrajinskom i srpskom jeziku i aktivno se bavi unaprjeđenjem profesionalnih standarda u medijima na rusinskom jeziku u Vojvodini.

Novinarstvom se bavi preko 20 godina. Od 2000. godine bio je angažiran kao stalni dopisnik za regiju zapadnog Balkana za BBC na ukrajinskom jeziku, pisao je za beogradski tjednik *Vreme* i novosadski *Građanski list*. Pisao je i izvještavao iz 16 država.

Autor je više knjiga i publikacija: *Populizam, direktna demokratija i tiranija većine*, *Srbija na putu ka EU i Rusija*, *Evropa posle*

Majdana, *Farbanje demokratije*, *Od 'šarenih revolucija' do Anonimusa*, *'Izborne revolucije' u bivšim socijalističkim državama*, *Putin i baršunasta gerila...* Također, piše i prozu.

Među ostalim, poznavatelj je i prilika u manjinskim medijima u Vojvodini. Bio je urednik vojvođanskog tjednika na rusinskom jeziku *Ruske slovo* (2013. – 2017.), a od 2018. je ravnatelj Novinsko-izdavačke ustanove *Ruske slovo* iz Novog Sada.

Dobitnik je ovogodišnje nagrade *Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV)* za izuzetne rezultate u izvještavanju na jezicima nacionalnih manjina i promociju interkulturalnosti. Od lipnja ove godine je u Sudu časti NDNV-a.

HR Počnimo od teme manjinskih medija u Vojvodini. Kako biste ocijenili stanje u ovim medijima, posebice u tiskanim medijima koji izlaze potporom AP Vojvodine, a u koje spadaju i Ruske slovo ili Hrvatska riječ? Koja je specifičnost NIU Ruske slovo u tom smislu?

Autoritarno razumijevanje informiranja

Manjinski mediji u Vojvodini su od svog primarnog osnivanja nakon Drugog svjetskog rata bili u službi politike i ideologije * Autocenzura u manjinskim medijima daleko nadmašuje izravnu cenzuru * Ne treba potcjenjivati manjinske medije, oni su dio društveno-političkog krajolika * Srbija, odnosno tadašnja SR Jugoslavija, je početkom 90-ih izvršila agresiju na Hrvatsku i to je nepobitna činjenica. Sve ostalo su posljedice toga, iako elite u Hrvatskoj ne trebaju biti amnestirane odgovornosti za masovni egzodus etničkih Srba 1995. godine

Mislim da su mediji na jezicima »narodnosti« jedna od pozitivnih praksi naslijeđa bivše Jugoslavije koja je u Srbiji opstala usprkos surovoj tranziciji. Uostalom, dio politike tih stečenih prava su i pojedini relativno novi mediji kojima su osnivači nacionalna vijeća nacionalnih manjina. Ima tu više aspekata. Ako imamo u vidu materijalni, u odnosu na preostale medije koji se bore na tržištu u Srbiji, tiskani mediji kojima su osnivači nacionalna vijeća u povlaštenom su položaju i izuzeti su iz privatizacije, poput javnih servisa (RTV-a i RTS-a) i dobivaju stalnu subvenciju države. Oni nisu nikome konkurencija, niti veliki proračunski teret i nadajmo se da će zadržati ubuduće takav status. Kada je riječ o NIU *Ruske slovo*, ono je u gorem položaju u odnosu na druge manjinske medije koji imaju pomoć iz svojih matičnih država, jer se Nacionalno vijeće Rusina od svog osnivanja nije službeno odredilo prema tome koja je Rusinima matična država. Može se čuti ta veoma romantična želja da Rusini imaju pet matičnih

država (Slovačka, Poljska, Ukrajina, Rumunjska i Mađarska), na prostoru s kojeg potiču, ali u praksi znamo da u svijetu bazirano na uređenju iz XX. stoljeća kome je osnova nacija-država, na žalost, ne možeš imati pet »majki«, niti »maćeha«. Ima ta želja u zajednici da Rusine financiraju države koje su u EU i gdje Rusini posljednjih godina reemigriraju najčešće iz ekonomskih razloga, kao što je Slovačka, ali ta država je usmjerena prema svojoj slovačkoj dijaspori u Srbiji. Ukrajina smatra Rusine u Srbiji svojom dijasporom i dijelom svog naroda, ali značajan dio rusinske zajednice se ne osjeća kao dio ukrajinskog naroda; političko tretiranje porijekla Rusina često stvara konfuzije i tenzije na relaciji s Ukrajinom, a tu postoji i jezična barijera. Međutim, Ukrajina uz sve poteškoće konstantno pomaže Rusinima u Srbiji finansijski, obrazovanjem studenata i razmjenom profesionalaca. Posebno su jake vjerske i povijesne veze još iz perioda Austrougarske. Za rusinske organizacije bi mogla biti zanimljiva

i EU, ali ta manjinska zajednica nema kapaciteta i snage sebe odrediti više prema briselskoj birokraciji i njihovim fondovima. Tako da je u suštini rusinska zajednica u tom nemilosrdnom svijetu preraspodijeljenih zona utjecaja veoma infantilno samu sebe marginizirala i svrstala skoro kao »ničiju«. I to ne bi bio problem da postoji unutrašnja želja i snaga za samoorganizacijom i samoodržanjem. Možda u zajednici i postoji kreativni poriv za takvo što (recimo u literaturi i glazbi), ali ne i na materijalnom planu koji je izuzetno važan. Kako ne besmisleno kažu mnogi cinici: »Rusini su sve lako dobili za vrijeme **Tita**, a sada sve to lako i gube«. Naravno, presudne su i objektivne okolnosti kao što je asimilacija u toj mikro zajednici od oko 15 tisuća pripadnika i emigracija iz raznih motiva. Riječju, sve se to odražava i na medije, kao što je *Ruske slovo* koje je sve siromašnije. Tiskani tjednik *Ruske slovo*, časopisi za djecu i mlade *Zahradka* i *MAK* još nekako imaju podršku države, ali nakladnička djelatnost (knjige) i časopis *Švetlosc* i kojima je državna potpora iz Pokrajine više od 10 puta smanjena – preživljavaju potpunu katastrofu.

HR **Očit je utjecaj vladajućih političkih struktura na javne, tzv. većinske, medije u Srbiji. Utječu li i u kojoj mjeri nacionalna vijeća nacionalnih manjina na uređivačku politiku manjinskih medija? Ima li cenzure ili autocenzure?**

Mislim da autocenzura daleko nadmašuje izravnu cenzuru, mada i cenzure koliko nam je poznato ima. Smjena glavnog i odgovornog urednika **Csabe Pressburgera** u listu na mađarskom *Magyar Szó* 2011. godine bila je svakako prekretnica u novinarstvu na jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini od razdoblja **Slobodana Miloševića**. Da budemo jasni: manjinski mediji su od svog primarnog osnivanja nakon Drugog svjetskog rata bili u službi politike i ideologije, prvo Komunističke partije, kasnije Miloševićevih koalicija. Javna, skoro ritualna smjena **Pressburgera** i kasnije promjene u tom listu bile su jasan signal prije svega državi i političarima na republičkom i pokrajinskom nivou da se manjinski mediji mogu ponovno vratiti u ideološke okvire i aktivno služiti politici, sada preko manjinskih elita i nacionalnih vijeća. S druge strane, manjinske elite (posebno lokalne političke) nikad nisu odustajale od kontrole nad informiranjem na jezicima nacionanih zajednica, barem u Vojvodini, i to je njima bio jasan signal da mogu »jače« stezati vodstvo i uredništvo novinsko-izdavačkih ustanova. Mađarska zajednica je najbrojnija i sve što se događa u njoj ima reperkusije i na ostale manjinske zajednice. Nacionalna vijeća od početka prijenosa osnivačkih prava, znači od 2004. godine, više ili manje teže utjecati na novinsko-izdavačke ustanove kojima su osnivači, pa time i na uređivačku politiku. Što više, nacionalna vijeća smatraju da su mediji kojima su oni osnivači, u stvari – njihovi mediji. Skoro njihovi glasnici. Ta činjenica potvrđena je za vrijeme izrade nove Medijske strategije na kojoj su tijekom prošle godine sudjelovali predstavnici Vlade Srbije i novinarska struka (novinarska udruženja, mediji, nezavisni novinari i medijski stručnjaci). Na tim radnim sastancima, na kojima sam sudjelovao osobno kao konzultant, vidjeli smo da političke većine u nacionalnim vijećima agresivno brane taj stav da su to »njihovi mediji«, jer su tobože na izborima za nacionalna vijeća dobili najviše glasova. Takvo autoritaro razumijevanje informiranja dio je devijacije višegodišnjeg procesa tranzicije u Srbiji. Ne samo da je na tim sastancima za izradu Strategije nastupom pojedinih predstavnika nacional-

nih vijeća bila zaprepašćena novinarska struka i međunarodne organizacije za monitoring demokratskih procesa u Srbiji već i sami predstavnici Vlade Srbije. Nastup pojedinih predstavnika nacionalnih vijeća zabrinuo je mnoge, jer ako se oni tako bahato ponašaju u Beogradu, u prisustvu Vlade i OEES-a, kako se onda ponašaju i što rade kada su u svojim lokalnim zajednicama.

HR **Imali ste prilike raditi i u manjinskim i u tzv. većinskim medijima. Koji su, po Vama, najveći izazovi manjinskih medija?**

Mislim da postoji taj demokratski deficit u manjinskim zajednicama, odnosno u pojedinim nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, ne bih da ih nabrajam da izbjegnem politizaciju ovog teksta, već da ukažem na ozbiljan sistemski problem koji postoji u manjinskim zajednicama, ali i u srpskom društvu. Vlada Srbije je usvajanjem Nacrta nove Medijske strategije, a posebno dijela za manjinske medije, mogla otkloniti te autokratske pojave u medijima, ali su se oni u tome potpuno zapetljali. Nacrtno Medijske strategije je zapeo u Vladi, koja ga je nakon što ga je dobila od eksperata potpuno osakatala. Takva jednostrano skraćena Strategija je poslana u Bruxelles, kao dio procedure pridruživanja, ali ju je, kao i stanje u srpskim medijima, EU oštro kritizirao. Krajem kolovoza njemački veleposlanik u Beogradu **Thomas Schieb** je jasno rekao da »medijska strategija, koja još nije usvojena, mora biti primijenjena«. Posebno je drastično skraćeno dio Strategije vezan za manjinske medije, a poznato nam je da je brisanje pojedinih ključnih teza nastalo poslije Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina, koja je odlučila da su im pojedini dijelovi neprihvatljivi a pod izgovorom da umanjuju nivo stečenih prava. A što je to protiv čega je bila Koordinacija? Recimo, da redakcije i zaposleni u medijima imaju utjecaj na izbor glavnih i odgovornih urednika. Zašto da se takvo kadrovsko odlučivanje, koje neformalno godinama u mnogim redakcijama ionako postoji, ne postigne konsenzusom legalno i u opću korist? Zato što onda politika neće imati utjecaj na uređivanje manjinskih medija. Izbačeno je iz nacrta Strategije i ograničavanje moći nacionalnih vijeća pri izboru urednika u javnom vođanjskom medijskom servisu i raspoređivanju sredstava nezavisnim medijima preko državnih natječaja. A ti mehanizmi daju nacionalnim vijećima apsolutnu moć nad manjinskim medijskim prostorom u Srbiji. Također je izbačen i najviše kritiziran tripartitni princip imenovanja upravnih odbora ustanova, odnosno medija kojima su osnivači nacionalna vijeća: trećina od strane nacionalnog vijeća, trećina od strane kolektiva i trećina od strane šire zajednice (NVO i ugledni pojedinci). A taj tripartitni sistem bi bio jedno od rješenja kako decentralizirati moć odlučivanja u medijima. Nacionalna vijeća i njihova Koordinacija tu ignoriraju osnovnu činjicu da ne može biti stečeno, pa ni umanjeno pravo koje ograničava opća ljudska prava kao što je pravo na slobodu govora. I to je put u manjinsku autokraciju. Upravo zbog toga je trenutno u izradi »Etički kodeks samoregulative za NIU *Ruske slovo*«, pilot projekt koji se izrađuje u posredništvu NDNV-a i OEES-a. Dokument bi trebao predstavljati samoregulatorni mehanizam rješenja koja bi se donosila na liniji Nacionalno vijeće rusinske nacionalne manjine i medija NIU *Ruske slovo* (novinari i zaposleni), koji će osigurati interne procedure, pravila i kodeks za unaprjeđenje uređivačke nezavisnosti i medijskog profesionalizma u toj ustanovi, a bit će prosljeđen kao model uređenja

međusobnih odnosa preostalim nacionalnim vijećima nacionalnih manjina i medijima kojima su oni posredno ili direktno osnivači. Izradu takvog samoregulatornog dokumenta predviđa i Nacrt nove Medijske strategije.

Kao ravnatelj NIU Ruske slovo kako vidite budućnost tiskanih medija na manjinskim jezicima, s obzirom da čitanost tiskanih medija, a to nije samo slučaj u Srbiji, opada? Treba li se budućnost tražiti na internetu ili...

Mislim da će to pitanje veoma brzo doći na dnevni red. Zato se prije svega treba pripremiti ponaosob i svaka redakcija na jezicima nacionalnih zajednica. NIU *Ruske slovo* ima ne samo jak portal Ustanove s bazom na netu skoro 80 posto produkcije koja je i tiskana, već i svoju dnevnu informativnu agenciju *Rutenpres*, koja je osnovana 2006. godine i koja se pokazuje kao lider informiranja na rusinskom jeziku ne samo u Vojvodini već i međunarodnom informiranju Rusina. Druga je stvar da će se ubrzo redakcije na jezicima nacionalnih zajednica u Srbiji morati obratiti vlastima da se subvencioniranje polako postupno preusmjerava na elektroničko, a to zahtijeva novi pristup, nove kadrove, tehniku i drugo. Tu će manjinski mediji morati biti međusobno kooperativniji, da se nađu odgovarajuća i općeprihvatljiva rješenja. To će najvjerojatnije biti centralna tema sljedeće medijske strategije u Srbiji, odnosno njenom dijelu predviđenom za informiranje na jezicima nacionalnih manjina.

Dobitnik ste ovogodišnje nagrade NDNV-a za promociju interkulturalnosti. Kako gledate na vojvođanske prilike danas, kada je riječ o multikulturalizmu, odnosno interkulturalizmu?

Multikulturalizam u Vojvodini je dobro prijelazno rješenje u jednom postkonfliktnom društvu u kom je etničko porijeklo apsurdno »važno«. Multikulturalizam u Vojvodini nazivaju i »manjinskim multinacionalizmom«, a i to je točno. Interkulturalnost i interakcija među tim kulturama je sljedeća, viša etapa prevladavanja, sazrijevanja multikulturalizma, dok bi neka vrsta građanskog društva bio neki budući ideal. Sve to zvuči veoma utopijski kada pogledate situaciju na terenu, kada poslušate svakodnevni govor političara na cijelom eks-jugoslavenskom prostoru ili pročitate sijanje mržnje od strane tabloida. Međutim, mi u medijima trebamo imati svoje opće ideale prilagođene lokalnim uvjetima, a mislim da bi interkulturalnost i građanska Vojvodina trebali biti naši viši ciljevi. Naravno, bez demokracije i uspostavljanja njenih procedura to nije moguće. Ali i bez nadzora EU. Mediji su izuzetno važan faktor, »četvrta vlada« i bez njih je taj proces nemoguć. I ne treba potcjenjivati manjinske medije, oni su dio tog društveno-političkog krajolika.

Svjedoci smo čestih oštrih izjava među političarima u našoj, tranzicijskoj ex-yu regiji, kojom se bavite kao analitičar. Kako vidite političke perspektive u regiji, međudržavne odnose? Nama su tu dakako najzanimljiviji srpsko-hrvatski odnosi...

Srbija, odnosno tadašnja SR Jugoslavija je početkom 90-ih izvršila agresiju na Hrvatsku i to je nepobitna činjenica. Sve ostalo su posljedice toga, iako elite u Hrvatskoj ne trebaju biti amnestirane odgovornosti za masovni egzodus etničkih Srba 1995. godine. U padu komunizma srpske elite nisu vidjele rješavanje srpskog pitanja u okvirima ujedinjene Europe, kao što su ga tijekom XX. stoljeća vidjele u okvirima Jugoslavije. A sve to iz

prostih razloga što u EU ne bi bili »gospodari na svoj način«. Ne samo posljedice te filozofije već i njeni recidivi još su prisutni na srpskoj političkoj sceni kroz populističku nacionalističku politiku i povijesni revizionizam. Dok se Srbija ne suoči s prošlošću, nema pomirenja u regiji. Ista situacija je i s Hrvatskom, iako je članica EU. Tim veća je njena odgovornost na prostoru bivše Jugoslavije, jer bi ona zajedno sa Slovenijom trebala biti glas razuma i pomirenja, te glavni motor integracije tih malih zavađenih država u EU. Međutim, retoričko je pitanje koliko je hrvatska politička elita zrela i iznad svega toga. Napeto stanje i posljednje nasilje u Hrvatskoj pred izbore upravo je posljedica te šovinističke politike koja, koliko vidimo, u regiji populistima samo daje rezultate. Problem je da će od te politike podjednako na udaru uvijek biti manjine – srpska u Hrvatskoj i hrvatska u Srbiji. Nema mira, pomirenja, pa ni puta k boljim društvima dok su takve političke elite u Srbiji, Hrvatskoj, BiH na vlasti.

Pripadnik ste jedne nacionalne manjine u Srbiji. Je li moguće, i kako, nadvladati stereotipe i tu uvriježenu predstavu u većinskom javnom prostoru da nacionalne manjine samo pjevaju i plešu/tancuju?

Ima tu nekoliko važnih momenata. Kao prvo, bazično sam odgojen kao Jugoslaven i nemam predrasuda na ovu temu, bez obzira kroz što smo posljednja tri desetljeća prošli. Drugo, u takozvano manjinsko novinarstvo, što je već u svom zvučanju tog termina pežorativno, došao sam iz utjecajnih međunarodnih i regionalnih medija. Prije svega, sudbina tih medija je kao i sudbina svih ostalih takozvanih državnih tiskanih medija, od kojih su u Srbiji danas ostali *Politika*, *Novosti* i *Dnevnik*. Znači, to su mediji za koje se podržumijeva da prate državotvornu politiku i ne samo to, već da su kadrovski lojalni vladajućim strukturama. Čak je svijest u zajednici o tome »da mi treba da smo uz vlast« dominantno takva. Treće, u startu sam primijetio da sami medijski radnici svoj medij tretiraju kao »manje važan«. I čim naiđe neki ozbiljniji profesionalni problem, odmah se odustaje ili pribjegava etničkim izgovorima tipa: »pa, mi smo Rusini i to nama nije važno«, ili »nama je i to dobro, mi smo i onako mali«, »mi se ne trebamo miješati u veliku politiku« itd. Jedan veoma iskusni kolega mi je rekao da kod Rusina ne može biti istraživačkog novinarstva, jer se radi o manjini. Znači potpuni »stokholmski sindrom«. Ali njemu pomažu i stereotipi iz šire zajednice u državi da su manjinski mediji »isuviše zatvoreni«, da se »bave samo svojim problemima«, da manjine »samo pjevaju i igraju«. I to je djelimično točno, ali je slika daleko složenija i raznovrsnija. To je neka vrsta općeprihvaćene profesionalne segregacije, iznutra i izvana. Zato studente i mlade novinare koji planiraju raditi za medije na jezicima nacionalnih zajednica treba obvezno zamoliti da stažiraju u više različitih profesionalnih medija. Sva ta četiri rakursa ponekad su u NIU *Ruske slovo* jako primjetna i stvaraju konstatnu frustraciju tamošnjim novinarima, podrivaju nivo profesionalnog samopouzdanja. Najgore je to da tu ima i konformizma, jer tobože »znamo što je naše, a što nije« i gdje se »ne treba ni truditi«. Od prvog dana kako sam počeo surađivati s raznim izdanjima *Ruskog slova* odnosio sam se prema njima kao prema svim medijama s kojima sam radio. Vjerojatno je to bila i jednostavna formula uspjeha da sam za relativno kratko vrijeme uspio modernizirati više naših izdanja i stati na čelo Ustanove.

Dama pokraj Toplog kupatila

Jezero Palić dugo je u žiži interesiranja stanovnika Subotice, mijenjajući kroz mnoga minula desetljeća sustav vode, izgled kupališta, banjske objekte, oblike obaloutvrde, šetališne staze i što-šta još. Gradsko vijeće još 1842. u izvješću navodi kako je Palić u ljetnom razdoblju najposjećenije mjesto u gradu, mada je u to vrijeme, prije izgradnje prvih banjskih objekata, tek nasut put za lakši dolazak iz grada. Iako je obala još neuređena 1837. godine, o prisustvu većeg broja kupaca govori bilješka o drvenom kiosku na obali tijekom ljeta, u kome se prodavalo vino (podaci iz istraživanja mr. **Gordane Prčić Vujnović, Zaštitar II.**, 2012.). Prvi manji objekti podignuti su 1845. godine, dok je izgradnjom *Toplog kupatila* 1852. – 1854., a zatim i hotela *Gornje i Donje tršćare* 1853. – 1854. godine utemeljena banja, te Palić iz izletišta Subotičana prerasta u ljetovalište i vremenom u vrlo uglednu banju.

Spomenuti objekti nepoznati su najvećem broju suvremenika, jer su postupno nestajali u dvadesetom stoljeću. Danas ne postoji niti *Blatno*, niti *Toplo kupatilo*, koji su bili osloncem banjskih tretmana posjetitelja koji su dolazili radi liječenja i rehabilitacije. U *Toplom kupatilu* u kadama se za kupanje koristila zagrijana palička voda.

Postoje razglednice sa snimkama nekadašnjih kupališnih objekata, a u ovom prilogu je fotografija **Jolan Ruth** ispred *Toplog kupatila* na Paliću 1930. godine (iz privatnog albuma). Zanimljivo foto-svjedočanstvo i o stilu odijevanja toga vremena.

Na karti iz 1928. godine prikazan je tadašnji izgled paličke obale i objekti.

Pismo iz Finske

Prateći savjete liječnika, u ovim vrelim danima izbjegavam poslije 11 sati izlaziti iz kuće, što rezultira da poslije dužeg vremena pokušam praviti red među nagomilanim papirima, važnim i nevažnim, budući je moj princip da se nikakav papir ne baca dok se ne pogleda njegova važnost. Tijekom ove »pretrage« pronašao sam jedno pismo iz Finske, koje mi je daleke 1992. godine napisao moj pokojni profesor **Ranko Radović** koji je u to doba predavao na Tehničkom fakultetu u Helsinkiju. Uхватила me je neka vrsta ushićenosti iz više razloga. Postali smo bliski 1983. godine, kada sam se prijavio na tečaj (poslijediplomski studij) »Razvoj arhitekture i naselja«. Bio sam počašćen time što me je izabrao u dvadeset studenata iz raznih krajeva tadaš-

puni vijesti da je Beogradski univerzitet ispao sa Šangajske liste, neformalne rang liste 500 sveučilišta. Čak je i predsjednik države primio jednog svjetskog znanstvenika i molio ga da se vrati u glavni grad radi popravka rejtinga. Očito je da je danas vrednovanje naših fakulteta opalo, no nije to tema mog napisa.

Opet o subotičkom Kazalištu

Razlog pisma mog pokojnog profesora bio je taj što sam u to vrijeme kao predsjednik Društva arhitekata Subotice (DAS) probao organizirati međunarodni natječaj za projekt rekonstrukcije Kazališta i njega sam zamolio da sudjeluje na natječaju.

Ovaj posao DAS-u je povjerila tadašnja gradska uprava, na čelu sa **Józsefom Kaszom**, koja je i financirala ovo »nadmetanje radova«. Ranko Radović me elegantno odbio pišući: »Meni bi, kao i Vama, kao i svakome pametnome, bilo najveće zadovoljstvo da je to mogao biti svečani, veliki evropski dijalog o našoj lepoj Subotici i njenom svetskom pozorištu. Ali i sami ste svesni, više nego ja, u kakvim se okolnostima konkurs organizuje i odvija, bilo bi dobro da ima bar pristojan broj radova. Deo mog boravka ovde jeste baš ta želja za konkurencijom za »svetskom scenom...«. Natječaj se u konačnici sveo na nivo Srbije i pristiglo je osam radova. Budući da nije dodijeljena prva nagrada, natječaj se smatrao neuspjelim i dugo vremena nismo mogli napraviti koji korak dalje.

Novosadska »škola arhitekture«

Poslije prestanka ratova u bivšoj SFRJ Radović se vratio u zemlju i 1996., u okviru Fakulteta teh-

ničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, organizirao je »školu arhitekture«. Za suradnike je angažirao veliki broj bivših kolega s Arhitektonskog fakulteta iz Beograda, među njima i arhitektu **Radivoja Dinulovića**, s kojim je radio na rekonstrukciji kazališne zgrade *Ateljea 212* u Beogradu. Originalnu zgradu projektirao je **Bojan Stupica**, koji je bio i arhitekt. Ovo je bio razlog da subotičko rukovodstvo zamoli njih dvojicu za izradu »projektnog programa rekonstrukcije kazališne zgrade«. Konačni plan Kazališta nema blage veze s onim što je moj pokojni profesor želio. To mi je u jednom razgovoru i priopćio i pitao me je što da uradi. Ja sam ga savjetovao da se odrekne svog sudjelovanja u projektu, DAS će ga podržati. Nažalost, umro je iznenada – 16. veljače 2005. godine, s nenapunjenih 70 godina života. Danas, 18. kolovoza, punio bi 84 godine života i vjerojatno bi dijelio moje mišljenje o »kazališnoj zgradi« (jedan od potpisnika projekta je Radivoje Dinulović) i cijele komedije oko njene gradnje. Eto, na sve ovo me podsjetilo pismo iz Finske mog pokojnog dragog profesora.

Detalj fasade kazališta *Atelje 212*

nje SFRJ; sjećam se kolege su dolazili od Ohrida do Zagreba. Na ovo me podsjećao Ranko Radović u pismu: »Vi se sećate naših postdiplomaca iz cele zemlje i mojih predavanja skoro 30 godina, od Maribora, Rijeke, Zagreba, Osijeka, Subotice, Banjaluke, Sarajeva, Niša Skoplja i Ohrida do Bara i Podgorice. Sada treba da se preobratim u provincijskog znalca i nisam siguran da je to danas moguće«. Tu sam dužan jedno objašnjenje. Naime, on je tražio od Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da mu daju produžetak boravka u izozemstvu, konkretno u Finskoj. Fakultet je to odbio i tražili su od njega da se vrati. Na to cilja kada piše da se »preobrati u provincijskog znalca«, budući se nije slagao s tadašnjom politikom rukovodstva Srbije koje je pruzrokovalo raspad SFRJ. Fakultet se ponio više nego sramno: dali su mu otkaz, »jer se pet dana nije pojavio na poslu«. Radović je tada bio predsjednik Međunarodne federacije za urbanizam i stanovanje skraćeno IFHP, počevši od 1984 do 1992. godine, kao i član vijeća Međunarodne unije arhitekata (UIA). Ovog sam se ponovno sjetio, jer su javni i privatni TV kanali ovih dana pre-

Misija šutnje

Drugo lice SUBOTICE

Kakvo je stanje u subotičkim medijima danas najbolje su pokazali upravo oni subotički mediji koji prošloga četvrtka, 22. kolovoza, nisu došli na Radijalac izveštavati o akciji *Podrži Danas* na kojoj su građani – osim što su uz kupljeni primjerak ovih novina dobijali i knjigu na poklon – imali priliku od troje novinara čuti ono što i sami svakodnevno vide i znaju. Stanje u subotičkim medijima isto je kao i prije tri godine kada se nitko od lokalnih medija nije pojavio na Otvorenom sveučilištu na tribini čija je tema bila »Stanje u lokalnim medijima«.

Ali... umjesto da iz ove dvije činjenice izvučemo pravilan zaključak da je stanje u većini subotičkih medija očajno, katastrofalno i nadasve neprofesionalno, pokušajmo iz njih iznjedriti odgovor na pitanje što je uzrok naprijed navedene posljedice (o stanju).

Osnovni razlog zašto je to tako leži u činjenici da se lokalne radio i televizijske postaje, tjednik na srpskom i dnevne novine na mađarskom (njihova jaka dopisnička mreža iz Subotice) – inače listom redovni korisnici gradskih proračunskih sredstava – u principu ne bave uzrocima problema kojih je u gradu iz dana u dan sve više, a nisu rijetki slučajevi da se zanemaruju i posljedice koje su lako vidljive za sve, osim za većinu lokalnih medija. U ovoj rubrici iz tjedna u tjedan navodimo neke od njih, pa je zaista izlišno vraćati se na priče o džungli-gradu, drvosječama-lopovima, investitorima-kabadahijama ili gradonačelniku s ponekad... hmmm... neprimjerenim ponašanjem. Sve to, i još

mnogo više, redovno nećete moći vidjeti, čuti ili pročitati niti u jednom lokalnom mediju koji je preko natječajnih sredstava faktički na platnoj listi lokalne samouprave iz jednostavnog razloga što lokalna samouprava ne želi da se građanima priopćava ono što joj ne ide u prilog, a što je i pored toga očito.

U tom kontekstu, naravno, lako je razumjeti i zašto se nijedan medij s platne liste lokalne samouprave nije prošloga četvrtka pojavio na Radijalcu: *Danas* nisu novine koje bi zavrijedile pozornost, ne samo da se o događaju izvijesti nego čak da se taj događaj i najavi iz jednostavnog razloga što *Danas* (na sreću) »ne pripada« tom društvu. Drugim riječima, većina lokalnih medija dosljedno izvršava misiju da se o temama koje se tiču stanja u lokalnim medijima jednostavno – šuti. Uostalom, grad i tako svakodnevno vrvi mnogo uzbudljivijim događajima i važnijim informacijama, poput onih gdje će gradonačelnik presjeći vrpcu ili pak hoće li koncert neke kreštave *Zvezde Granda* biti otkazan zbog najavljenog nevremena. Na taj način ispunjava se svrha kontinuiranog obesmišljavanja novinarskog posla, čija je suština da se ne baviš onim za što si plaćen. A **Natalija (Jakovljević, portal *Magločistač*), Jelka (Jovanović, *Danas*) i Péter (Kókai, portal *Szabad Magyar Szó*)**, ako baš toliko žele, neka već pričaju o stanju u medijima šaćici radoznalaca kojima je uspjeha lokalne samouprave i kreštanja pevaljki svakodnevno preko glave.

Z. R.

Njemačka tvrtka *Boysen* će vrlo brzo početi izgradnju pogona

Najveća strana investicija

Na četvrtoj izvanrednoj sjednici Skupštine grada Subotice održanoj u utorak, većinom glasova (48 »za«, jedan protiv), donijeta je Odluka o zaključenju ugovora o otuđenju građevinskog zemljišta u javnom vlasništvu bez naknade gospodarskom društvu *Boysen Abgassysteme* d.o.o. Subotica. Ovom odlukom se neizgrađeno građevinsko zemljište u javnom vlasništvu grada Subotice, u Gospodarskoj zoni *Mali Bajmak*, ukupne površine 10 hektara, 13 ari i 94 četvorna metra otuđuje bez naknade gospodarskom društvu *Boysen Abgassysteme* d.o.o. radi realizacije investicijskog projekta koji obuhvaća ulaganje u vrijednosti od približno 55 milijuna eura i zapošljavanje najmanje 507 osoba na neodređeno vrijeme.

Riječ o do sada najvećoj stranoj investiciji u Subotici, vrijednoj blizu 60 milijuna eura. Njemačka tvrtka *Boysen* će vrlo brzo početi izgradnju pogona za proizvodnju ispušnih sustava površine 40.000 kvadratnih metara.

»Svi bismo se trebali radovati otvorenju novih radnih mjesta. Siguran sam da je njemačka tvrtka 'Boysen', koja će baš u Subotici izgraditi svoj proizvodni pogon, dobivala veće povlastice čak i iz gradova u regiji. Dakle, nije samo Srbija zemlja u kojoj se subvencioniraju strani investitori, to se radi i u državama Europske

unije, poput Rumunjske, Bugarske i Hrvatske. 'Boysen' je upravo odabrao Suboticu, iako je u našoj zemlji dobivao najmanje subvencija, zbog stručne i kvalificirane radne snage, povoljnog geografskog položaja i ažurne i odgovorne lokalne samouprave koja je vrlo brzo i učinkovito odgovarala na sve njihove zahtjeve. Ovo je veliki dobitak za Suboticu i svim sugrađanima čestitam dolazak nove, do sada najveće strane investicije u naš grad«, kazao je ovim povodom gradonačelnik Subotice **Bogdan Laban**.

H. R.

Bunaričko proštenje

Pod okriljem nebeske Majke

Nije moć vode čudesna nego je čudesan Bog i vjera u Boga te mlade djevojke koju je vjera ozdravila * Ovo mjesto je susretište različitih kršćanskih tradicija, koje povezuje ista vjera i ista zadaća: prenositi i svjedočiti radosnu vijest Isusa Krista u današnjem svijetu

Nebeskoj Majci po zagovor, utjehu i molitvu pohitali su vjernici subotičkih i okolnih župa, kao i brojnih župa diljem Vojvodine. Gospa od suza na Bunariću i ove godine je okupila tisuće ljudi, no po riječima rektora ovoga svetišta, vlč. dr. **Marinka Stantića** ipak manje nego li prijašnjih godina.

Bunaričko proštenje u Marijanskom svetištu nadomak Subotice proslavljeno je proteklog vikenda, 24. i 25. kolovoza, a prethodile su mu i dvije večeri priprave.

Valja se podsjetiti kako je na ovome mjestu 1893. godine podignut križ, a tri godine kasnije i kapelica. Po predaji, sve je počelo još ranije kada se bolesna djevojka okupala na ovome izvoru i ozdravila. Jasno je, kako je rečeno i u propovijedi, da ju nije ozdravila čudesna voda, nego vjera.

Mjesto susretišta i opraštanja

Po već ustaljenoj tradiciji, u svečanoj procesiji od kapelice do svetišta ovogodišnji bandaš i bandašica **Dužijance 2019. Pavle Horvatski i Snežana Skenderović** u pratnji mladih u nošnji donijeli su do oltara lik Gospe od suza, koji je donesen iz Sira kuze 1968. godine. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je hvarski biskup mons. **Petar Palić** u zajedništvu sa subotičkim biskupom mons. dr. **Ivanom Péntesom**, te svećenicima Subotičke biskupije i rektorom svetišta vlč. dr. Marinkom Stantićem.

Biskup Palić je, kako je rekao, sa Subotičkom biskupijom usko vezan:

»Za ovu biskupiju, grad Suboticu i jezero u blizini vezuje me ne samo moje prezime nego i moji srednjoškolski dani kada sam kao srednjoškolarac u Sjemeništu *Paulinum* stjecao svoje znanje i izobrazbu, na ljudskom, intelektualnom i duhovnom području i pripremao se biti svećenik. Zahvalna srca prikazujem u ovoj euharistiji sve dane i sve osobe, koje mi je Gospodin darovao na mome putu prema svećeništvu.«

U prigodnoj homiliji mons. Palić je podsjetio na povijest ovoga svetišta, koja obiluje vječitom simbolikom – vodom, te je naglasio kako voda u svetom pismu ima mnogostruku simboliku. Na području na kojemu je Biblija nastala voda je, nasuprot suhoći pustinje, simbol života. Imati dovoljno vode za ljude toga područja značilo je zapravo živjeti u raj. Podsjetio je i da je Bog svoj narod u pustinji spasio od žeđi po čudesnome izvoru vode.

»U konkretnome slučaju ovoga svetišta po ovoj se vodi, kako kaže predaja, dogodilo čudo. Nije moć vode čudesna nego je čudesan Bog i vjera u Boga te mlade djevojke koju je vjera ozdravila. Nadalje, ovdje se zajedno okupljamo mi katolici i pravoslavci. Na taj način ovo mjesto postaje susretištem različitih kršćanskih tradicija. Istočne i zapadne, koje povezuje ista vjera, isti sakramenti, isto nastojanje, ista ljubav prema Majci Božjoj i

Subotica

Lik Majke Božje je trajno u svetištu i ono je otvoreno tijekom cijele godine, a hodočasnička godina počinje na Bijelu nedjelju (nedjelju iza Uskrsa) i traje sve dok početka listopada, odnosno blagdana Kraljice svete Krunice.

milosti i Božjeg oprostjenja. U prigodi pohoda Sirakuzi sv. **Ivan Pavao II.** je govorio o trima vrstama Marijinih suza. To su suze tuge, suze molitve i suze nade. Koje su suze tuge i zašto i kako u Marijinim suzama prepoznavamo suze tuge? Suze tuge, kaže sv. Ivan Pavao II., su za sve one koji odbacuju Božju ljubav, za sve one slomljene ili nemirne obitelji, za sve one mlade kojima prijeti potrošačka civilizacija i koji su često zbunjeni, za svo ono nasilje pred kojim se proljeva toliko krvi. Za sve nesporazume i mržnju koji kopaju duboke jarke između ljudi i naroda. To su Marijine suze tuge. Koje su suze molitve? To su suze Majke, koja daje snagu svakoj drugoj molitvi. A moli i za one koji se ne mole, jer ih odvlači tisuću drugih interesa, te nemaju vremena za molitvu ili zato što su tvrdoglavo zatvoreni za Božji poziv. To su suze molitve. A suze nade? One tope tvrdoću srca i otvaraju srca za susret s Kristom

ista zadaća: prenositi i svjedočiti radosnu vijest Isusa Krista u današnjem svijetu», kazao je mons. Palić.

Gospine suze

Tijekom propovijedi hvarski biskup je podsjetio da je po predaji lik Majke Božje, koji je donesen iz Sirakuze i koji se časti kao lik Gospe od suza, proplakao.

»U svetom pismu se na mnogo mjesta govori o suzama, koje izražavaju ozbiljnost ali i posebnost odnosa Boga i njegova naroda Izraelskoga. U ovome svetištu doživljavamo bogatstvo

stom otkupiteljem, izvorom svjetla i mira za pojedince, obitelji i cijelo društvo», rekao je mons. Petar Palić.

Svečanosti slavlja doprinijeli su mladi u nošnji, koji su predvodili čitanja i molitve vjernika, te pjevači predvođeni kantorom **Mariom Bonićem**.

Ovome euharistijskom slavlju prethodila je sveta misa na mađarskom jeziku koju je predvodio mons. dr. Ivan Péntzes, kao i dvojezična sveta misa koju je slavio vlč. **István Palatinus**, župnik župe sv. Jurja iz Subotice, čiji su vjernici pješice hodočastili na Bunarić. U poslijepodnevним satima dvojezično misno slavlje

Raspored slavlja u svetištu

5. rujna – sv. Majka Terezija iz Kalkute, misa je u 18 sati

7. rujna – prva subota, misa je u 9.30 sati

8. rujna – Mala Gospa, misa je u 18 sati

12. rujna – Ime Marijino, misa je u 18 sati

7. listopada – Kraljica svete Krunice, misa je u 16 sati, a to je ujedno i završetak hodočasničke godine.

za stare i bolesne predvodio je župnik iz Čantavira vlč. **Róbert Utcai**.

Večer sa svijećama

Bdijenje uoči samog proštenja predvodio je također mons. Petar Palić, koji je istaknuo kako je ispovijed trenutak susreta čovjekove krivice, njegovoga grijeha i Božjega milosrđa, koje prašta grijeh i krivnju.

»Mnogo puta svojim krivim načinom postupanja rušimo puteve prema Bogu i prema ljudima. 'Želim biti svoj gospodar, bez obaziranja na Boga i ljude'. Iz takvog načina ponašanja i pogleda izrasta egoizam i neosjetljivost«, kazao je hvarski biskup.

Službom riječi počelo je pokorničko bogoslužje, priprema za sakrament svete ispovijedi, odnosno služba pokore, kada su vjernici imali priliku ispovjediti se i pomiriti s Bogom, te tako sudjelovati u službi svjetla, odnosno u procesiji sa svijećama i Gospinim likom. Upravo ova procesija noć učini posebnom, kada naše malo svjetlo razgoni tamu, kao što je i oprost grijeha razgonio tamu našega srca. No, ove godine procesija sa svijećama nije išla oko Svetišta, kako je to uobičajeno, nego samo od kapelice do oltara, zbog bojazni od nevremena.

Izraz *Čudesna bunarička noć* koji smo mogli više puta čuti ili pročitati u istoimenoj knjizi propovijedi mons. **Stjepana Beretića** se zaista i potvrdila. U subotu navečer tijekom prigode za svetu ispovijed je sve ukazivalo na nevrijeme, grmilo je i sijevalo, te je

kiša padala na obližnjem Paliću, u okolici Bunarića, u Subotici, ali ne i na samom Svetištu. Kada je zemlja pod, a nebo strop žive Crkve na otvorenome, onda možemo samo reći kako je Gospa učinila svoje.

Tješiteljica žalosnih

Svetu misu nakon procesije predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić uz koncelebraciju braće svećenika.

Tijekom homilije mons. Beretić je ispričao predaju kako je u Luxembourg 1626. godine izbila kuga te se razbolio i jedan svećenik, isusovac. Kada ga je bolest jako pristisla, učinio je zavjet da će, ukoliko ozdravi, hodočastiti bos do kapele i darovati Gospi veliku svijeću. Gospin kip je nazvao *Tješiteljicom žalosnih*. Nakon što se u roku od nekoliko dana oporavio, održao je svoje obećanje. Na mjestu tog kipa danas je svetište posvećeno u čast Majci Božjoj, na koje rijeke hodočasnika dolaze iz svih dijelova svijeta. Kasnije je čudesni kip premješten u katedralu u Luxembourg gdje se i danas čuva.

»*Tješiteljica žalosnih* tješi i na Bunariću, jer Bog zna tko sam ja i vidi me. Bog je uvijek prisutan i nikada ne napušta čovjeka. Isus je sam mnogo trpio i bio kušan, pomoći će i nama u našim kušnjama. Zagovara nas i Majka Njegova, a pjesmom priznajemo da ona znade najbolje, sve naše nevolje.«

Samom proštenju prethodila je trodnevica koja je započela euharistijskim klanjanjem u četvrtak, 22. kolovoza, dok je u petak bila pobožnost križnoga puta, a u subotu već spomenuto bdijenje.

Tijekom ove hodočasničke godine svetište je uređeno, te je po riječima rektora vlč. Stantića sva drvenarija obojena, a postavljena je i ljuljačka za djecu koja ima krila poput anđela.

Ž. V.

Mjesto izvora na kom je, po vjerovanju, djevojka ozdravila

Duboki tragovi povijesti

Praćenjem bereške povijesti prikazane na ovoj izložbi da se primjetiti da se Hrvati u Beregu skoro isključivo nazivaju Šokcima * Početak XX. stoljeća bilo je razdoblje modernizacije Berega * Procjene su da u Beregu danas ima manje od tisuću stanovnika

Nekoliko tjedana nakon što je HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* obilježilo sedam stoljeća od pojave prvog pisanog dokumenta o Beregu, organizirana je još jedna proslava ove obljetnice. Pvi puta bez predstavnika hrvatske zajednice i diplomacije.

Ovoga puta proslava je bila u organizaciji Mjesne zajednice i udruga i klubova koje rade u selu, a uz potporu Grada Sombora. Zamišljena je ta proslava kao predstavljanje povijesti Berega, bereških udruga, bereških tamburaša, bereške nošnje, pjesme, bereške crkve i *Šokačke kuće*. Organizatori su se potrudili da proslavi nazoče dužnosnici Grada Sombora, Zapadnobačkog okruga, predstavnici javnih poduzeća, ustanova, gospodarstva.

Bereg kroz povijest

Dio bereške proslave bila je izložba *Sedam stoljeća Bačkog Brega 1319. – 2019.* somborskog kroničara **Milana Stepanovića**. Na 13 velikih panoa kroz tekst i fotografije prikazana je povijest Berega od 1319. godine kada se prvi puta u pisanim dokumentima pominje, pa do današnjih dana.

»Bereg je jedno od najstarijih naselja i stariji je od preteče današnjeg Sombora. Prvi arhivski zapis je iz 1319. godine kada je zapisan posjed Bereg koji u kontinuitetu postoji narednih 200 godina. Od XVI. stoljeća Bereg se već bilježi kao naselje naseljeno šokačkim stanovništvom«, kazao je autor izložbe.

A praćenjem bereške povijesti prikazane na ovoj izložbi da se primjetiti da se Hrvati u Beregu skoro isključivo nazivaju Šokcima. Autor izložbe nacionalni identitet Šokaca u Beregu za hrvatski narod vezuje tek za razdoblje poslije osnivanja Kraljevine SHS kada je, kako navodi autor izložbe, »osnovana Hrvatsko-se-

ljačka stranka, koja će u selu, tijekom druge polovice dvadesetih i tijekom tridesetih godina prošlog stoljeća, imati snažnu potporu, a bereški Šokci će svoj nacionalni identitet sve više poistovjećivati s pripadnošću hrvatskoj naciji«. Autor dalje navodi da je 1932. godine u selu osnovano Kulturno-umjetničko društvo *Seljačka sloga* (kulturno-prosvjetno društvo Hrvatske seljačke stranke), koje je imalo dramsku, zborsku i folklornu sekciju, kao i svoju poljoprivrednu čitaonicu s oko 500 knjiga. Folklorna sekcija ovog društva nastupila je 1940. godine s nekoliko narodnih igara na Danu bačko-baranjskih Hrvata u Zagrebu«. Međutim, govoreći o razdoblju okupacije u Drugom svjetskom ratu Stepanović ponovno isključivo govori o Šokcima i do kraja ovog povijesnog pregleda hrvatski predznak uz bereške Šokce navodi se još samo kada govori o popisu stanovništva 1948. godine: »u Beregu je živelo je 2.244 stanovnika, od kojih 1.907 Hrvata (većinom ovdašnjih Šokaca), 251 Srbin, 63 Mađara, 15 Nijemaca«.

Carevi, vatrogasci, nogometaši, šahisti

Bereška povijest bogata je zanimljivim detaljima, a jedan od njih je i podatak da su u lovištu Karapandža u blizini Berega lovile i krunisane glave Europe.

»Njemački car **Wilhelm II.** četiri puta je lovio u tom lovištu. Tijekom tih posjeta toliko se zbližio s ovdašnjim stanovništvom da je s njima čak bio i u kolu i na kraju je kupio deset ženskih narodnih nošnji i deset prostirki od kojih su neke i danas u Berlinu i *Münchenu*«, kazao je Stepanović.

Početak XX. stoljeća bilo je razdoblje modernizacije Berega. Željeznička pruga i postaja izgrađeni su 1912. godine, mjesna organizacija Crvenog križa osnovana je 1914., prvi trotoar od

Tjedan u Somboru

Ima li ovdje Hrvata?

Ima li Hrvata u Beregu? Ako je suditi po službenom popisu stanovništva – ima. I ne samo da ima već su Hrvati još uvijek većinsko stanovništvo u bereškim kućama. Ima – ako je suditi po tome što je od 2008. godine hrvatski

jezik u službenoj uporabi u Beregu. Ima – ako je suditi po tome što se godinama kao izborni predmet u bereškoj školi izučava hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Ima – ako je suditi po tome što hrvatska kulturna udruga radi više od 90 godina. Nema – ili su velika manjina – ako je suditi po proslavi 700 godina Berega, jer dojam je inzistiranje na šokačkoj odrednici nacionalnog identiteta bereškog stanovništva, bez stavljanja tog identiteta u kontekst pripadnosti Šokaca hrvatskoj nacionalnoj zajednici.

I sve to me (previše) podsjeća na izvještavanje s proslave subotičke *Dužijance*, jer letimičan pregled novinskih tekstova ili televizijskih priloga dovoljan je za postaviti pitanje: ima li ovdje Hrvata ili su *Dužijancu*, 109. po redu, slavili (samo) Bunjevci. Jedna dnevna novina tako *Dužijancu* najavljuje tekstom *Bunjevačka Dužijanca* donoseći u istom tekstu i najavu programa 109. *Dužijance* i proslavu *Dana Dužijance* (što je nacionalni praznik bunjevačke nacionalne zajednice). O *Dužijanci* kao običaju Bunjevaca u Bačkoj izvještavale su i nacionalne TV postaje. Ne običaju ovdašnjih Hrvata, ne običaju bunjevačkih Hrvata već Bunjevaca.

I sve to me (previše) podsjeća na to što su dvije značajne institucije koje kroz pisane dokumente i drugu arhivsku građu i materijalnu baštinu čuvaju lokalnu povijest na prostorima Sombora proglašene i za institucije od nacionalnog značaja za bunjevačku nacionalnu zajednicu (usprkos tome što na tom prostoru živi skoro tri puta više Hrvata).

I možda bi pitanje iz naslova ovog teksta (a gledajući godinama unaprijed) onda trebalo formulirati kao Hoće li ovdje biti Hrvata?

Z. V.

Z. V.

opeka postavljen je u selu 1918. godine. Prva desetljeća XX. stoljeća bila su razdoblja osnivanja udruga koje postoje i danas.

»Dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano je 1912. godine, s predikima tijekom ratnih godina društvo se održalo do danas«, kazao je zamjenik komandira DVD-a Bački Breg **Zlatko Ivošev**. Nogometni klub u selu je osnovan 1923. godine, natjecao se s većim ili manjim uspjehom u različitim rangovima, zbog rata i financijskih poteškoća i prestajao s radom, ali ime nije mijenjao – od 1923. godine zove se FK *Dinamo*. Šahovski klub osnovan je 1928. godine, a u ovom klubu prve šahovske poteze povukao je FIDE majstor **Josip Dekić**, danas izbornik ženske šahovske reprezentacije.

Unaprjeđenje uvjeta života

Procjene su da u Beregu danas ima manje od tisuću stanovnika. Berežani su ove godine dobili sustav za proizvodnju pitke vode, a prema riječima zamjenika gradonačelnice **Antonia Ratkovića** radi se i na uređenju sela.

»Cilj nam je da asfalt dobiju sve ulice u selu. Što će se raditi od komunalnih investicija dogovoramo sa Savjetom MZ, kako bi se na najbolji način ispoštovala želje mještana«, kazao je Ratković.

»Malo je mjesta koja se u Srbiji mogu pohvaliti ovakvim praznikom. Ono što je prikazano na povijesnoj izložbi vi najbolje pokazujete kroz očuvanje vaše tradicije, njegovanje kulture, kroz vaše predivne nošnje. Vlada RS i APV, pa i Zapadnobanjski okrug i Grad Sombor pomoći će da i dalje njegujete svoju tradiciju, da u svom selu imate i vatrogasno i kulturno-umjetničko društvo, ali i da dobijete uvjete života primjerene XXI. stoljeću«, kazao je državni tajnik Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave i Kopredsjedavajući Međuvladinog mješovitog odbora za unaprjeđenje položaja manjina u Srbiji i Hrvatskoj **Ivan Bošnjak**. Svoj govor Bošnjak je završio riječima: »živjeli Šokci Hrvati, živjeli Srbi i Mađari u ovom selu«.

Dio obilježavanja sedam stoljeća Berega bio je i obilazak crkve i šokačke kuće. U programu koji je priređen na otvorenoj pozornici sudjelovalo je i HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević*.

Zašto?

Na proslavi sedam stoljeća Berega vidljivo je bilo odsustvo predstavnika hrvatske manjinske zajednice, hrvatske diplomacije i predstavnika udruga, županija i općina iz Hrvatske.

»Radni dan« *Croarta* na bikovačkom salašu

Pivac kao inspiracija

Članovi Hrvatske likovne udruge *Croart* iz Subotice održali su u subotu, 24. kolovoza, jednu od planiranih godišnjih aktivnosti, gostovanje, tj. »radni dan«, u domu jedne od hrvatskih obitelji koja njeguje tradicionalni, salašarski način života karakterističan za Bačku. Ovoga puta bila je to obitelj Kuntić, odnosno njihov *Pivčiji salaš* na Bikovu, gospodarstvu gdje je povrće zdravo, a živina je iz slobodnog uzgoja.

»Boravak i stvaranje kod jedne od obitelji ovoga puta smo realizirali na salašu čiji je domaćin **Vedran Kuntić**. Njegov *Pivčiji salaš* neprestano se dotjeruje te smo morali malo pričekati kako

jedine članove *Croarta* ostajući trajno kao motivi na slikarskim platnima. Osim pijetlova, bili su tu i drugi detalji.

Pivčiji salaš se otvara prema javnosti kao mjesto okupljanja, gdje ljudi pronalaze mir, ali i stanovite užitke u jelima koja se tu nude. Domaćin **Vedran Kuntić** podsjeća da će gostima rado pripremiti čuveni pivčiji paprikaš, ali ih i povesti u obilazak Palića ili bikovačke crkve i okolice.

bismo imali što kvalitetnije motive za rad. Desetak članova se odazvalo ovome našem događaju i oni su sami birali teme za slikanje, prema onome što ih inspirira na ovome salašu«, kaže predsjednik *Croarta* **Josip Horvat**.

Pivčiji salaš mjesto je inspirativnog karaktera, autentičnih motiva, što je subotnjim gostima savršeno odgovaralo. Salaš na Bikovu, kako mu ime kazuje, poznat je prije svega po pijetlovima, kojih tamo ima u izobilju. I oni su bili inspiracija za po-

»Ovo je autentičan bikovački salaš. Trudili smo se očuvati sve što je bilo moguće, osim onoga što smo morali unijeti prema važećim propisima. 'Pivčiji paprikaš' nam je od starih jela najviše privukao pozornost pa možemo reći da smo salaš po tome i nazvali. Ali znamo pripremiti i druga stara jela. Samo je potrebno blagovremeno se najaviti«, kaže Kuntić.

Na ovome salašu vidljiv je moderniji pristup tradicijskom načinu života, koji su udahnuili mlađi naraštaji obitelji Kuntić.

Osim odlazaka na salaše, *Croart* surađuje i sa subotičkim župama, te se tako do kraja godine planira još jedno gostovanje, vjerojatno u župi Svetoga Marka u Žedniku.

S. J.

Dvije talijanske nagrade za Ljiljanu Crnić

Poticaaj za daljnji rad

Hrvatskoj književnici iz Beograda **Ljiljani Crnić** protekloga tjedna uručene su dvije nagrade. Prva je nagrada za treće mjesto na međunarodnom književnom natječaju *La voce dei Poeti 2019*. Ovu nagradu dodjeljuje udruga *Werbu-*

mlandiArt iz Galetonea u Italiji. Crnić je nagrađena za priču koja se zove *Novi momak*.

Nagradu joj je uručila predsjednica *WerbumlandiArta*, ujedno i članica žirija **Regina Resta** u svečanoj dvorani Skupštine grada Beograda. Inače, Crnić je prije pola godine od iste udruge i gradonačelnika grada Galatonea dobila priznanje za književni rad i širenje kulture (*Attestato di gran merito*). Uz ovo priznanje, dobila je i kolajnu.

»Veoma sam ponosna na oba priznanja, oni su poticaj za daljnji rad. Žao mi je što nisam bila u prilici otići u Rim i tamo primiti sve te nagrade. Sada sam malo i uzbuđena i radujem se. Pozvana sam da gostujem tamo, a interesantno je da mi je jednu od diploma uručila kontesa **Mirjana Dobrilla**, čiji pradjedstric **Juraj** se nalazi na novčanici od 10 kuna«, kaže Ljiljana Crnić.

Inače, Crnić je u okviru manifestacije *Kulturno ljeto na Paliluli* u subotu navečer u Centru za kulturu *Vlada Divljan* održala književnu večer skupa s kolegicom **Vladankom Cvetković**. Bila je ovo prilika da, kako kaže, publika upozna njezino književno stvaralaštvo na dalmatinskoj ikavici. Voditelj večeri bio je **Dejan Grujić**, čuveni novinar *Radio Beograda 202*.

D. B. P.

Hrvatska čitaonica "Fischer" Surčin

ima osobitu čast pozvati Vas na objedinjenu proslavu treće obljetnice udruge i druge obljetnice Literarne sekcije.

Proslava će se održati u subotu 31. kolovoza 2019., sa početkom u 17.30h u porti RKT crkve Presvetog Trojstva u Surčinu na adresi Vojvodanska 283.

Proslava će prikazati niz običaja srijemskih Hrvata kroz izložbu, dječje igre, kuhinju, pjesme, povijest i glazbu. Nositelji programa su glazbena, literarna i kreativna sekcija.

upravni odbor

Katica Naglič, predsjednica

Pokrovitelj Opština Surčin

Propast sitnih proizvođača

Gospodarstvo s dahom starih vremena

Formalno umirovljenici, Sonćani **Stipan** (1948.) i **Andrija** (1953.) **Andrašić** i danas su donekle aktivni na svojem poljoprivrednom gospodarstvu. Od nevelikih mirovina, stvarnih, a ne statističkih, nije moguće živjeti dostojno čovjeka, pa ova dvojica neženja ne odustaju od posla od kojega se nekada solidno živjelo, a u posljednja tri desetljeća jedva preživljavalo.

Tradicija

Kuća s okućnicom, sad za njih dvojicu i prevelika, već pri ulasku u »pridnji dvor«, odiše urednošću i dahom davno prohujalih

u održavanje svega što su stvorili naši preci. Tako nam i danas u 'pridnjemu dvoru' opstaje ambar, ali nerenoviran, obojen, nego izvorni i 'litnja kuhinja' s otvorenim ognjištem, još uvijek funkcionalnim. Dio okućnice oko ta dva objekta, od ulice do ograde od stražnjeg dvora, održavamo onako kako smo dobili u naslijeđe. Do puta između ulične i dvorišne kapije pojas je starinskoga cvijeća, potom nekoliko redova vinove loze i osam drveta kruške, jabuke i breskve. Sve autohtone sorte. U stražnjem dvoru, iako već odavno ne držimo krupnu stoku, na stari dio kuće vezane su staja i šupe, dalje su svinjci, kokošinjak i čardak. U štali i šupama imamo puno poljoprivrednih alatki i pomagala iz vremena dok

Pridnje dvorište na starinski način uređuju zajednički - Stipan i Andrija

Pedantno se čuva dokumentacija iz prošlog i pretprošlog stoljeća

vremena. Sama kuća, stambeni dio, nove je gradnje, okućnica je uređena, s malim razlikama, onako kako je to radilo nekoliko generacija predaka Stipana i Andrije. U bratskoj podjeli kućanskih poslova, po afinitetima, Andrija je skloniji tradiciji, kako obiteljskoj, tako i seoskoj, šokačkoj. Dugogodišnji je član KPZH-a *Šokadija*, a u kući ima pravu zbirku narodnih nošnji i starinskih uporabnih predmeta vezanih za paoršag.

»Nekada, dok je tu bila stara kuća, nabijača, na krov joj se naslanjala lomača po cijeloj duljini. Prigodom gradnje nove kuće uništena je, a umjesto loza zasadili smo ružičnjak, kojega, skupa s cvjetnjakom, održavamo i danas. Sredinom 'pridnjega dvora' vodi od ulične kapije do ulaza u stražnji dvor. Došli smo u godine u kojima čovjek ne bi ništa mijenjao, a puno truda ulažemo

su naši roditelji obrađivali zemlju konjskim zapregama. I sve to je dobro usčuvano, u uporabnom stanju i danas«, kaže Andrija.

Iz prijeratnih vremena ostala mu je još jedna lijepa navika:

»Po struci sam strojarski tehničar, taj posao sam radio trideset godina. Ostale su mi neke navike iz radnog odnosa, pa sam i u kući napravio neku inventuru. Pronašao sam mnoštvo starih papira, neke i s kraja osamnaestog stoljeća. Moji su, kako izgleda, bili pedantni, pa su sačuvali puno izvornih rješenja, priznanica, računa, potvrda o uplatama, ali i osobnih dokumenata, sve u izvorniku. Sve sam to posložio po nekom svom sustavu i danas nam ta dokumentacija može ispričati puno toga o našoj obitelji. Odnedavno sam umirovljenik, pa se još više posvećujem svemu što volim«, kaže nam Andrija.

Andrija čuva stare alate

© svinjama i peradi brigu vodi Stipan

Povrtlarstvo

Svoj dio priče ima i Stipan. U kućnoj podjeli poslova njegovo je ratarstvo, stočarstvo i povrtlarstvo. Svake subote može se vidjeti za tezgom na sončanskoj tržnici. Prodaje sezonsko povrće i povrtne prerađevine, te domaću, bez umjetne hrane uzgojenu perad.

»Poljoprivreda je moj život. Praktički od završetka osnovne škole radio sam na imanju uz oca. U ona vremena lijepo se moglo živjeti od petnaestak jutara zemlje. U kući se držalo nešto krupne stoke, kroz godinu bismo utovili i prodali dva turnusa od po desetak svinja, uzgajali smo i povrće, veći dio za prodaju. Andrija i ja smo i danas prisutni na tržnici u Sonti. To nam je obiteljska tradicija. Koliko mi je poznato, najmanje smo četvrta

bi to danas rekli, ekološku proizvodnju. Ranije smo znali utoviti i po dva turnusa svinja kroz godinu, međutim, sada je to jako nesigurno. Cijene prečesto variraju, pa se događa i da na koncu, kad dobiješ novce za turu svinja, ne pokriješ ni uloženo, a takvi rizici nam više nisu ni potrebni«, priča Stipan.

Žali se i na današnje stanje glede uzgoja povrća.

»Ni tu više nema nikakve sigurnosti. Nije problem nešto uzgojiti. Sve rađa i danas, međutim, problem je bilo koju kulturu sačuvati dok ne dozri. Nekada, kraj poljara i jednoga ili dva policajca nije bilo krađa u ataru, možda koja sporadična. Danas su krađe masovne, pa je sve manje povrtnjaka u ataru. Lopovi dolaze i u kuće, krađu sve do čega stignu, policija odreagira mlako ili nikako, u većini slučajeva kažu da nisu nadležni. O poljarskoj

Stipan na tržnici

Andrija priprema namirnice za objed

generacija tržničara u svojoj obitelji, možda i peta. Ne znam za ranije, ali sjećam se pradjeda i prabake po ocu; i oni su prodavali povrće, mlijeko i sir. Niz su nastavili djed i baka, otac i majka, a nažalost, na Andriji i meni će se završiti«, kaže Stipan.

Od ratarstva je odustao:

»Godine i zdravlje su pritislili, a danas, ukoliko bi netko želio opstati u ratarstvu, mora obrađivati na stotine hektara oranica, a to zahtijeva suvremenu mehanizaciju. Na malim površinama poput naših bilježe se samo gubici. Oranice smo izdali u arendu, a aktivnosti smo sveli na povrtlarstvo. U kući utovimo i poneku svinju, uzgajamo i domaću perad. Robe za tržnicu imamo kroz cijelu godinu, imamo i izdefiniran krug kupaca koji cijene, kako

službi neću, sada se tim poslom bave ljudi koji ni ne poznaju seoski atar, a pretpostavljam da ni oni nemaju puno od nadležnosti koje su imali ranije«, završava svoj dio priče Stipan.

Za to vrijeme Andrija je postavio stol u hladovini i poslužio kavu i starinsku štrudlu, ukiselu s makom. »U podjeli poslova moja je kuhinja. Puno toga sam naučio u vrijeme podstanarskog života, a znam prirediti i puno starinskih, tradicijskih jela sončanskih Šokaca. To me je oduvijek zanimalo, a danas, vjerujem da puno mladih žena ni ne zna za neka stara jela koje ja bez problema pripremam«, završava priču Andrija.

Ivan Andrašić

Bunjevačke pripovitke Ivana Tumbasa

SUBOTICA – U vlastitoj nakladi autora, ovih dana je izašla knjiga pripovjedaka **Ivana Tumbasa** iz Subotice naslovljena *Nako sa salaša*. Promocija knjige bit će održana 13. rujna u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici, u 19 sati. U pitanju je književni prvijenac ovog autora. Knjiga sadrži pedesetak »pripovitki« pisanih na ikavskom govoru bunjevačkih Hrvata, uz prateći *Rječnik manje poznatih riječi i izraza*. Tumbas piše o situacijama iz svakodnevnog života, uz komentare na zbivanja u našem društvenom i političkom životu. Pojedini tekstovi su priče iz prošlosti bunjevačkih Hrvata. Sve ove priče autor je ranije objavljivao u periodici ili na internetu.

»Svojim pisanjem želim pridonijeti očuvanju naše ikavice koja se danas gubi, a šaljivim sadržajima nasmijati čitatelja. Također, nastojim da moje pripovjetke imaju pozitivnu poruku«, kaže autor.

Recenzentica knjige *Nako sa salaša* je s. **Eleonora Merковиć**.

Ivan Tumbas rođen je 1965. godine u Subotici. Školovao se u rodnom gradu, gdje i danas živi i radi. Pisanjem se počeo baviti u svojim mladalačkim godinama. Pripovijetke, članke i pjesme objavljuje u tisku: *Glas ravnice*, *Glasnik Pučke kasine*, *Hrvatske novine*, *Subotičke novine*, *Subotička Danica*, te sudjeluje na susretima pučkih pjesnika *Lira naiva*. Svoja djela objavljuje i na društvenim mrežama.

Samostalna izložba Marijane Buljovčić

SUBOTICA – U okviru programa proslave Dana grada Subotice, u tamošnjoj Suvremenoj galeriji, večeras (petak, 30. kolovoza) u 19 sati bit će otvorena izložba subotičke likovne umjetnice **Marijane Buljovčić**. Mlada subotička autorica predstaviti će se izložbom *Space Shuffle* čiji postav čine slike, grafike, crteži i instalacije.

Marijana Buljovčić je rođena 1991. u Subotici, a diplomirala je 2015. na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu, na smjeru slikarstvo u klasi **Dragana Matića**. Pod mentorstvom istog profesora, dvije godine kasnije, diplomirala je i na master studijama. Dobitnica je nekoliko nagrada i stipendija, a također je izlagala na brojnim kolektivnim i samostalnim izložbama.

U sklopu Dana grada, Suvremena galerija svojim sugrađanima tradicionalno predstavlja stvaralaštvo zavičajnih autora.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini

TAVANKUT – Ovogodišnji *Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini* počinje projekcijom dokumentarnog filma *Dužijanca* koja će se

održati u nedjelju 1. rujna, na Etno salašu *Balažević* u Tavankutu u nedjelju u 20 sati. Redatelj filma je **Branko Ištvančić** koji uz autora teksta **Alekseja Pavlovskog** potpisuje i scenarij. Projekcija se održava u povodu Dana grada Subotice, a ulaz je besplatan. Dokumentarni film *Dužijanca* tijekom 2017. godine, snimala je ekipa HRT-a u Subotici, i to sve događaje počevši od Blagoslova žita, *Natjecanja risara* i centralne proslave *Dužijance*. Film u trajanju 50 minuta donosi priču o nastanku Dužijance, njenom razvitku, opstanku i organiziranju kao obiteljske proslave i kao javne crkvene i gradske manifestacije.

Odlukom međunarodnog žirija 21. Međunarodnog festivala turističkog filma ITF/CRO dokumentarni film *Dužijanca* proglašen je najboljim filmom u kategoriji do 60 minuta. Film *Dužijanca* premijerno je emitiran u programu HTV-a u dva dijela, 2. i 9. kolovoza 2018. godine.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini održava se u organizaciji Udruge za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* iz Zagreba u partnerstvu sa ZKVH-om, u suradnji s HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta i uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra, Društva hrvatskih redatelja i Ministarstva vanjskih poslova RH.

Seminar izrade ženskih oglavlja donje Bačke

BAČ – U organizaciji UG *Tragovi Šokaca* iz Bača, a u sklopu projekta »VII. Žensko tradicijsko češljanje i izrada oglavlja«, od četvrtka, 5. rujna, do nedjelje, 7. rujna, bit će održan Seminar izrade ženskih oglavlja donje Bačke. Seminar obuhvaća izradu ženskih oglavlja koja su se nosila tijekom XX. stoljeća u naseljima Bač, Vajska, Bođani i Plavna. Od oglavlja izrađivat će se: široka pletenica s nakudranim čelom, češljanje u okruglo – copovi s češljicama i brenovanim čelom, svečani mladenkin starovirski vinac, brundžuk, zavijanje u konđu i zlatni vinac, povezivanje marame na konđu.

Organizator će osigurati potreban materijal, te će izrađeni predmeti ostati u vlasništvu UG *Tragovi Šokaca*. Sudionici koji se prijavljuju mogu sudjelovati u više radionica vodeći računa da za neka oglavlja treba više sati. Sudionici će biti raspodijeljeni po grupama. Za zavijanje u konđu i povezivanje marame, organizator osigurava modele. Seminar će biti održan u etno kući *Didina kuća*, a bit će završen prezentacijom urađenoga uz kulturno-umjetnički program u *Didinoj kući*. Kotizacija za polaznike seminara za 5. i 6. rujna je 100 kuna (oko 1.600 dinara).

Zainteresirani se mogu javiti udruzi *Tragovi Šokaca* iz Bača radi detaljnog uputstva. Kontakt telefon je: 063/105-25-12.

Upis novih članova u HKC Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Početkom i ove školske godine, folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* vrši upis novih članova. Zainteresirani se mogu javiti svakim radnim danom od 19 sati u prostorije Centra (Preradovićeva 4) u Subotici.

Nova knjiga: Ladislav Heka, *Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba*

O značajnim osobama iz zajedničke povijesti

Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba : u povodu njezine 150. obljetnice naziv je nove knjige u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata čiji je autor Zavodov dugogodišnji suradnik docent dr. sc. **Ladislav Heka** iz Segedina. Publikacija je izašla iz tiska polovicom kolovoza, kao treća knjiga u Biblioteci Prinosi za povijesna istraživanja. Ova povijesna knjiga ima 296 stranica, a sadržaj je podijeljen na dva dijela: *Nastanak Hrvatsko-ugarske nagodbe* i *Najznačajnije osobe Hrvatsko-ugarske povijesti*.

Knjiga je nastala korištenjem autorovih ranijih radova objavljenih u hrvatskim znanstvenim publikacijama, a objavljuje se u povodu 150. obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe. Hrvatsko-ugarska državna zajednica jedna je od najdugovječnijih zajedničkih država dvaju naroda u europskoj ustavnopravnoj povijesti, nastala 1102. krunidbom kralja **Kolomana** u Biogradu na Moru i potrajala je sve do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine. Autor napominje kako su tijekom »816 godina zajedničke prošlosti dvije (su) zemlje i narodi proživjeli različite faze međusobnih odnosa«. U knjizi predstavlja »temelje nagodbenoga zakona

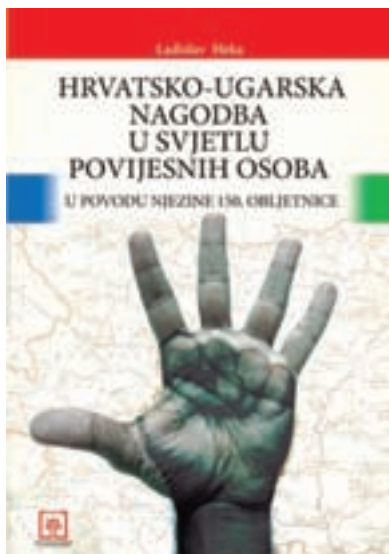
te neke od hrvatskih državnika, političara i dužnosnika koji su odigrali značajnu ulogu u hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici.

Među njima su obitelji Zrinski, Gorjanski i Graškovići, nadbiskup i državnik Ivan 'Vitez' od Sredne, veliki župan i pjesnik **Josip Rudić Aljmaški**, veliki župan, ministarski savjetnik i pisac **Mirko Bogović**, ban i književnik **Ivan Mažuranić**, ugarski premijer i hrvatski ban **Karlo Khuen-Héderváry**, rektor, političar i pisac **Franjo Marković**, te biskupi **Josip Juraj Strossmayer**, **Ivan Antunović** i **Matija Pavao Sučić**.

U svom pogovoru on dodaje kako je »popis osoba mogao biti znatno dulji, ali smo se po vlastitu odabiru opredijelili za gore navedene. Naglasak je stavljen na osobe koje su djelovale u poslijenagodbenome razdoblju, a osobito je istraživana njihova aktivnost u Ugarskom parlamentu«.

Knjigu je uredila **Katarina Čeliković**, likovna oprema djelo je **Darka Vukovića**, a izdavanje ove knjige financijski je pomogao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

(ZKVH)

Dani Luke Botića u Gorjanima

Prvo predstavljanje monografije o Šokcima

U okviru bogatog programa desetih po redu *Dana Luke Botića*, 22. kolovoza u Gorjanima, u Kulturno-turističkom centru *Lucije Karalić*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice prvi puta je javnosti predstavio kapitalno djelo *Tradicijska baština, identitet i migracije bačkih Hrvata Šokaca* (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-press, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb/Subotica 2018.).

O znanstvenim istraživanjima Zavoda u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu govorio je ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov**, istaknuvši kako je ovo druga po redu, nakon monografije u bunjevačkim Hrvatima iz Bačke, a nakon nje slijedi publikacija koja će sabrati istraživanja o srijemskim Hrvatima, dok su istraživanja banatskih Hrvata u tijeku.

Stručna suradnica Zavoda **Katarina Čeliković** predstavila je knjigu koja na skoro 700 stranica donosi 18 radova o različitim segmentima života Hrvata u Podunavlju. Naglasivši kako je ovo djelo plod višegodišnjeg terenskog istraživanja tradicijske baštine podunavskih Šokaca, pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. **Milane Černelić**, Žigmanov i Čeliković su potvrdili kako hrvatska zajednica u Vojvodini ima razloga biti ponosna na rezultate

istraživanja jer su objavljeni etnološki zapisi na ovaj način oteli od zaborava šokačku tradicijsku baštinu i dali svojevrstan prinos njezinoj revitalizaciji.

Dani Luke Botića održani su od 18. do 22. kolovoza 2019. u Kaštelima, Đakovu i Gorjanima.

(ZKVH)

Balet *Vragolanka* ujedinio učenike Baletske škole Raičević i folklorashe HKC-a Bunjevačko kolo iz Subotice

Zajednički plesački iskorak

Popularni komični balet u dva čina okupio je na paličkoj pozornici čak oko 70 izvođača, a ovaj iskorak članova HKC-a u jedan drukčiji plesni stil pokazao se uspješnim

Balet *Vragolanka* ujedinio je u ponedjeljak, 26. kolovoza, mlade baletane i folklorashe iz Subotice. Naime, ovo poznato baletsko djelo na Ljetnoj pozornici na Paliću skupa su izveli sadašnji i bivši učenici Osnovne baletske škole Raičević i folklorashe (predizvođačka skupina) Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*. Tako je u cjelovečernjoj plesnoj predstavi sudjelovalo ukupno čak oko 70 plesaca.

Poznato djelo

Vragolanka (originalno *La Fille mal gardée*) jedno je od najstarijih i najznačajnijih djela modernog baletnog repertoara. Komični balet u dva čina, prema libretu **Jeana Dauberval**a, praižveden je daleke 1789. godine u Bordeauxu. U protekla dva i pol stoljeća ovaj je balet doživio mnoge izvedbe na glazbu različitih autora. Subotičani su izveli tzv. englesku verziju ove predstave, u kojoj glazbu potpisuje skladatelj **Louis Joseph Ferdinand Hérold**.

Što se tiče radnje, ona je dosta jednostavna: u središtu priče je zabranjena ljubav dvoje mladih – Lise i Colasa, budući da su iz različitih klasa; djevojka je bogata a momak siromašan.

Djevojčina majka Simona brani ovu vezu, a Lisu želi povezati s bogatim, ali pomalo šašavim dječakom Alainom, sinom imućnoga gazde Thomasa. Na kraju se pokazuje kako su uzaludni bili napori da se ova veza spriječi, te imamo sretni ljubavni

happy end uz plesnu svatovsku svečanost. Kako bilježe stručnjaci, *Vragolanka* u igračkom pogledu ima razvijenu koreografsku svitu igara s duetima protagonista u svakom činu.

se naši folklorashi dobro snašli, zadovoljni su i oni, ali i njihovi roditelji koji su bili na premijeri. Bilo im je ovo veliko i zanimljivo iskustvo. U masovnim scenama dominirali su folklorashi, a jednu od glavnih uloga, iako nije baletan već naš folklorash, uspješno je iznio **Matej Katić**. Elementi narodnog plesa se stilizirani pojavljuju u baletu, jer u suštini da nije bilo narodnog plesa ne bi bilo ni baleta», pojašnjava koreograf HKC-a *Bunjevačko kolo* Marin Jaramazović.

Uzajamno učenje

Premijerom i suradnjom s HKC-om zadovoljna je i **Natalija Raičević**, profesorica iz Osnovne baletske škole *Raičević*.

»Bis i gromoglasni pljesak publike su pokazatelj da smo napravili dobru predstavu. Suradnjom s folklošnim plesačima smo pre-zadovoljni, oni su nam pravo osvježenje. Bio nam je pravi izazov raditi ovakvu koprodukciju, koja nam je omogućila da se obostrano prikazemo u najboljem svjetlu i puno toga naučimo jedni od drugih. Ostaje da vidimo hoće li biti nekih novih izvedbi ili gostovanja, to bi i djecu i nas koji smo radili na postavljaju

nju baleta, svakako obradovalo. Nadamo se tome...«, kaže Natalija Raičević.

Ova suradnja realizirana je u susret dvama jubilejima: 30. školske godine Osnovne baletske škole *Raičević* (koja počinje u rujnu) i polja stoljeća HKC-a *Bunjevačko kolo* koje će se slaviti tijekom iduće godine.

D. B. P.

Spoj pun izazova

Spoj baleta i narodnog plesa u Subotici nije novina. Naime, profesorica iz Baletske škole *Raičević* **Natalija Raičević** i koreograf HKC-a *Bunjevačko kolo* **Marin Jaramazović** su već ranije surađivali na sličnim projektima. Jaramazović, inače, u toj baletskoj školi predaje narodni ples. Ipak, ovo je prva takva koprodukcija, prvi takav iskorak za HKC *Bunjevačko kolo*. Iskorak iz tradicijskog u klasični scenski ples, odnosno balet.

»Pripreme za predstavu trajale su dva mjeseca. Kada su pitanju plesači iz HKC-a, a radi se o djeci viših razreda osnovne škole, originalnu koreografiju *Vragolanke* smo im prilagodili. Izazov je bio i iznijeti cjelovečernji nastup u fizičkom smislu, kao i glumačke aspekte koje balet od plesača zahtijeva. Moram priznati da su

Glavne uloge u subotičkoj koprodukciji *Vragolanke* igrali su: **Mina Horvat** (Lisa), **Nikola Stamenović** (Colas), **Marko Vujević** (Simona – koju inače tradicionalno treba tumačiti muška osoba), **Matej Katić** (Alain) i **Marko Gagić** (Thomas).

Petrovaradinska šetnja kroz naslijeđe

Subotnja šetnja je vodila publiku do određenih točaka Podgrađa, uz upoznavanje s najvažnijim objektima Petrovaradinske tvrđave, među kojima i rodnom kućom bana Jelačića

Šetnjom kroz Podgrađe Petrovaradinske tvrđave u subotu, 24. kolovoza, počeo je ovogodišnji *Kaleidoskop kulture* kada je veliki broj Novosađana, kao i gostiju ovog grada uživao u programu posvećenom kulturnoj baštini i arhitekturi Novog Sada. »Šetnja kroz naslijeđe« počela je s mjesta nekadašnje »Novosadske kapije« kada su posjetitelji putem vizualne projekcije mogli vidjeti kako je izgledala ta čuvena kapija srušena nakon Prvog svjetskog rata. Moderator programa bio je novinar **Miroslav Farkaš** koji je govorio o glavnoj zvijezdi tog performansa, »Novosadskoj kapiji«, kao i o drugim kapijama Podgrađa.

Subotnja šetnja je vodila publiku do određenih točaka Podgrađa, uz upoznavanje s najvažnijim objektima Petrovaradinske tvrđave, Šajkaškim bataljunom, kućom bana **Jelačića**, arhitekturom Podgrađa, kao i o ličnostima i zanimljivim pričama koje taj dio grada krije.

Očuvana cjelina

Direktor Zavoda za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada **Siniša Jokić** govorio je o Šajkaškom bataljunu, a za HR ističe kako događaji ovakvog tipa afirmiraju Podgrađe i kulturno naslijeđe Novog Sada.

»Ono što je veoma važno i lijepo kod ovakvih događanja jest to što se promet zaustavi makar i privremeno. To je fantastično, jer sada dolazi do izražaja Podgrađe, fasade koje smo obnovili, sada se osjeti koliko Podgrađe diše«, kaže Jokić.

Jedna od glavnih točaka tijekom šetnje bila je i kuća bana Jelačića o kojoj je govorila arhitektica konzervatorica iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture **Slobodanka Babić** koja se Petrovaradinskom tvrđavom i Podgrađem kao sastavnim dijelom tvrđave bavi već preko 20 godina. Ona je za naš list istaknula arhitekturu 18. stoljeća koja je, kako kaže, fantastična, jer je sačuvana gotovo u potpunosti.

»Prava je rijetkost, ne samo kod nas nego i šire, da je čitava takva urbana cjelina sačuvana, a kuća bana Jelačića spada u najstarije objekte i u prve faze izgradnje tvrđave. Izuzetno je interesantna, neobična po svojoj arhitekturi, naročito zbog tog mansardnog krova. To je bila kuća u kojoj je službovao i živio otac bana Jelačića, koji je bio visokorangirani austrijski časnik. Ban Jelačić se tu rodio 1801. godine i iste godine je i kršten u crkvi Svetog Jurja tako da je kuća poznatija kao kuća bana Jelačića. Mi smo je obnavljali 2012. godine, to je bilo jedno izuzetno iskustvo kada smo shvatili da je to kuća koja je u više navrata rekonstruirana i svi ti tragovi još i dalje postoje ispod te sad plave fasade«, objasnila je Slobodanka Babić.

Slučaj Petrovaradin

Nakon »Šetnje kroz naslijeđe«, posjetitelji su uz projekciju filma *Slučaj Petrovaradin* saznali nešto novo o obnovi Podgrađa i o Petrovaradinskoj tvrđavi. Taj film je dio projekta *Slučaj Petrovaradin: Upravljanje povijesnim gradskim predjelima*, koji za cilj ima ponuditi model za upravljanje tim kulturnim dobrom, a koji će poslužiti kao primjer i za druga kulturna infrastrukturna naslijeđa. Tijekom cijele večeri trajala je multimedijalna izložba *Banovina 80* u Ulici Lisinskog kojom se obilježava 80 godina od osnivanja Banovine. Izložbu se može pogledati i tijekom rujna. Program koji se očekivano odužio odveo je radoznale posjetitelje ispred Beogradske kapije gdje su glumci iz Šabačkog pozorišta odigrali predstavu *Bacači prstiju* u režiji **Bojana Đurđeva**.

Grad scena

Na konferenciji za novinare, održanoj u Gradskoj kući povodom najave drugog *Kaleidoskopa kulture*, gradonačelnik Novog Sada **Miloš Vučević** kazao je kako će ta manifestacija od 24. kolovoza do 30. rujna, kroz zajedničku kulturu stvaralaštva, na više od 80 lokacija pretvoriti Novi Sad u »grad scenu«.

»Nama je najvažnije da što veći broj građana uključimo i da građani budu nositelji različitih projekata, da budu dio različitih dešavanja i da približimo kulturna dešavanja građanima. Ovo nije

pitavanje nekog elitističkog koncepta, ovo je osmišljeno u kontekstu da kultura pripada građanima, Novosađanima i da prikazemo da je kultura najbolji dio Novog Sada«, kazao je Vučević.

Što nas očekuje?

Sljedeći spektakl na otvorenom u okviru *Kaleidoskopa kulture* će biti *Filmharmonija* koja spaja nijemi film jednog od najvećih komičara svih vremena **Charlijea Chaplina** i glazbu Zagrebačke filharmonije koja će se održavati 3., 4. i 5. rujna od 20 sati u Parku prisajedinjenja. Novosađanima i gostima će biti predstavljena dva Chaplinova nijema filma: *Cirkus* i *Mališan* čiju projekciju će uživo pratiti 50 glazbenika. Projekcija filma pod zvijezdama je europski prekogranični projekt Hrvatske i Srbije, u kome je partner Muzička omladina Novog Sada.

Primijenjena umjetnost će kroz *Kaleidoskop* oživjeti i Željezničku stanicu. Pobjednici 14. Praškog kvadriranja, najznačajnije svjetske manifestacije posvećene scenografiji i scenskom prostoru, bit će predstavljeni Novosađanima od 21. do 23. rujna. Projekt *Ove zgrade govore istinu* sastoji se iz nekoliko dijelova, što znači da će publika imati prilike vidjeti različite umjetnosti u autentičnom prostoru Željezničke stanice – izložbu, performans, kratak video *Kino kultura*.

Među događajima koji pokazuju autentičnost *Kaleidoskopa* bit će i svojevrsno književno jutro u okviru Međunarodnog festivala proznog stvaralaštva *Prosefest*. Taj će se događaj odigrati na čuvenoj *Najlon pijaci*.

Kaleidoskop kulture iza kojega stoji projekt *Novi Sad 2021*, će i ove godine okupiti više od 60 organizacija, s ciljem razvoja publike, povećanja vidljivosti kulturnih programa, kako bi Novi Sad spremno dočekao godinu titule Europske prijestolnice kulture. Njegov cilj je da, drugi put zaredom, poveže prostore i programe, kao i same aktere: od ustanova kulture, vaninstitucionalne scene, umjetnike, ali i same građane. Jedinstvena slika raznolikosti Novog Sada bit će prikazana kroz *Kaleidoskop*, koji će ove godine kroz više od 400 programa predstaviti jedinstvenu sliku raznolikosti Novog Sada.

Kristina Ivković Ivandekić / Foto: Kaleidoskop kulture

U susret blagdanu

Sveta Majka Tereza

Pred smrt zamolila je papu Ivana Pavla II. da nad njom obavi egzorcizam. Prema danom objašnjenju nije bila opsjednuta nečistim silama već su je one neprestano uznemiravale. Preminula je 5. rujna 1997. u Calcutti u 21.30 sati. Njezino je tijelo preneseno u crkvu sv. Tome pokraj samostana Loreto, a stotine tisuća ljudi različitih vjera iz Indije i svijeta došlo je posljednji puta oprostiti se od Majke Tereze. Sprovod je upriličen 13. rujna kada je njezino tijelo u procesiji nošeno ulicama Calcutte. Njezin je grob uskoro postao mjesto hodočašća gdje se ljudi različitih vjera dolaze moliti.

Iako je prema propisima Rimokatoličke crkve potrebno čekati barem pet godina od nečije smrti kako bi započeo postupak za proglašenjem svetim, u slučaju Majke Tereze proces je započeo već nakon dvije godine. Među čudima potrebnim za kanonizaciju priznato je izlječenje Indijke koja se molila Majci Terezi. Šest godina nakon njezine smrti 19. listopada 2003., papa **Ivan Pavao II.** proglasio je Majku Terezu blaženom. Proces beatifikacije Majke Tereze najkraći je u povijest (četiri godine), a ubrzan je na inzistiranje pape Ivana Pavla II.

Priredila: Ž. V.

Kada je svijetom odjeknula vijest o smrti **Majke Tereze**, 5. rujna 1997. godine, uslijedili su komentari kako je preminula živa svetica. I istina, samo šest godina nakon njezine smrti sveti otac **Ivan Pavao II.** proglasio ju je svetom.

Majka Tereza rođena je 27. kolovoza 1910. godine kao **Agnes Gonxha Bojaxhio** u Skopju. Kada joj je bilo devet godina, poginuo joj je otac **Nikola**, a o njoj, kao i o bratu **Lazaru** i sestri **Ageji**, skrbila je majka **Drana**. Od malih nogu Agnes Gonxha redovito je odlazila u crkvu i pjevala u crkvenom zboru, a kada joj je bilo tek 12 godina poželjela je postati časnom sestrom.

Ne postoji pouzdan podatak u kojoj je crkvi i kada krštena. Kada je napunila 18 godina, molila je da ju prime u loretinski red. Skopje je napustila 28. rujna 1928., a u red je primljena 12. listopada iste godine i dobila ime Tereza, po svojoj zaštitnici, svetoj Tereziji od Liuseuxa. Nakon dva mjeseca priključila se loretinskom redu u indijskoj pokrajini Bengal, točnije u njezinu najvećem gradu Calcutti. Ovo mjesto će ju pratiti cijeli život. U Calcutti je 17 godina radila u školi *Svete Marije*, te je postala ravnateljica iste. Prve zavjete položila je 25. svibnja 1931., a vječne 24. svibnja 1937. godine i otada se naziva Majkom Terezom.

Osjetila je Božji poziv pružiti pomoć siromasima. Ovaj red je uz dopuštenje crkvenih vlasti napustila 1948. godine, ali joj je dozvoljeno zadržati status časne sestre. Tada život posvećuje pomaganju siromasima, a 7. listopada 1950. osniva svoj red – *Misionarke ljubavi*. Članice ovog reda morale su se obvezati na nestupanje u brak, siromaštvo i pokornost. Iste godine, 7. listopada, red je priznala i uzela pod svoje Rimokatolička crkva. Do kraja života Majke Tereze red će brojati preko tri tisuće sestara i djelovati će u preko stotinu zemalja svijeta, a formiran je i muški ogranak reda (1963.) – *Braća misionara ljubavi*. U Hrvatsku, točnije Zagreb, *Misionarke ljubavi* došle su 1979. godine.

Cilj ovoga reda je bio pomaganje bolesnicima od gube, umirućima i napuštenoj djeci. Također, red je radio na osnivanju sirotišta, ljekarni, rodilišta, škola i centara za neudane majke. Za sve što je Majka Tereza činila uručene su joj brojne nagrade.

Na Badnjak 1985. godine otvorila je prvu kuću za oboljele od AIDS-a u New Yorku i nazvala ju *Dar ljubavi*. Osim ljubavi, svesrdno se zalagala i za međuljudsku ljubav te je u jednoj svojoj misli upozorila na uzroke suvremenih problema: »Ljubav počinje u našim domovima; ljubav živi u domovima i zato je danas toliko patnje i nesreće u svijetu... Izgleda da su danas svi u užasnoj žurbi, nestrpljivi da postignu što veći uspjeh, razvoj, bogatstvo i tome slično, a djeci pripada toliko malo vremena njihovih roditelja. Roditelji nemaju vremena jedno za drugo i tako u obitelji ma počinje narušavanje mira u svijetu.«

Misli Majke Tereze

- * Ako ne možeš nahraniti stotinu ljudi, nahrani samo jednog čovjeka.
- * Neki ljudi uđu u tvoj život kao blagoslov, a neki kao lekcija.
- * Nismo svi stvoreni da radimo velike stvari. Ali zato možemo raditi male stvari s puno ljubavi.
- * Nije važno koliko radiš već je važno koliko ljubavi unosiš u ono što radiš.
- * Mir započinje osmijehom.
- * Dočekujte jedni druge s osmijehom, jer je osmijeh početak ljubavi.
- * Što možete napraviti kako biste promicali mir u svijetu? Idi kući i voli svoju obitelj.
- * Nađi vremena za igru, to je tajna vječne mladosti.
- * Svatko tko ti se približi neka ode od tebe bolji i sretniji.
- * Više je gladi u svijetu za ljubavlju i poštovanjem nego za kruhom.

Tri godine je prošlo od kako si nas iznenada napustila.

Ljiljana Dulić Mészáros

Sveta misa će biti služena 2. rujna u 18 sati u crkvi Marija Majka Crkve u Aleksandrovu. Vječno ćeš ostati u mom srcu i sjećanju. Tvoj Ci

Proštenje na Hrvatskom Majuru

Proštenje na Hrvatskom Majuru bit će slavljeno u nedjelju, 1. rujna, kod Gabrićevog križa. Sveta misa počinje u 11 sati, a predvodit će ju vlč. dr. **Marinko Stantić**.

Zimska satnica večernjih misa

Od nedjelje, 1. rujna, pa sve do kraja travnja, večernja sveta misa nedjeljom i radnim danom u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske počinje u 18 sati.

Proštenje na subotičkoj kalvariji

Na blagdan Žalosne Gospe, 15. rujna, u istoimenoj kapeli na subotičkoj kalvariji bit će slavljeno proštenje. S obzirom na to da blagdan pada u nedjelju, mise će biti služene po ustaljenom rasporedu za župu Isusova Uskrsnuća. Jutarnja misa u 6.30 bit će služena u crkvi, dok će svete mise, u 8 sati na mađarskom jeziku, kao i misa u 9.30 sati na hrvatskom jeziku, biti služene na kalvariji. Između ove dvije mise bit će klanjanje kao zadovoljština za grijeh psovke i kletve.

HosanaFest

Festival hrvatskih duhovnih pjesama HosanaFest, četrnaesti po redu, bit će održan u nedjelju, 22. rujna, u Subotici u Dvorani sportova s početkom u 20 sati.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Poniznost nas približava Bogu

Često spominjemo da je Isus za vrijeme svoga javnog djelovanja posjećivao odbačene i ljude s ruba društva kako bi im navijestio Božje kraljevstvo te pokazao da ih Bog ne odbacuje nego da ih voli i poziva k sebi, ali potrebno je obraćenje. I kao što znamo, svi su ti grješnici nakon susreta s Kristom promijenili svoje živote i postali uzorni vjernici, onakvi kakvi zavrjeđuju mjesto u kraljevstvu koje im je Isus navijestio. Međutim, on nije došao naviještati Božje kraljevstvo samo ljudima s ruba društva, on je došao donijeti ga svima, navijestiti Božju ljubav i svakoga pozvati na obraćenje, jer nema čovjeka koji se ne treba mijenjati ako želi ostvariti svoja stremljenja k nebu. Tako evanđelist Luka bilježi zgodu kada je Isus posjetio uglednoga farizeja (usp. Lk 14,1-14), dakle čovjeka s vrha društvene piramide onoga vremena. I tu je priliku, naravno, iskoristio za pouku okupljenih koja, dakako, odgovara njihovom staležu, problemima i vrsti potrebnog obraćenja koje će ih odvesti u Božje kraljevstvo.

Borba za prva mjesta

Isus, kao što je često činio, svoju pouku uobličuje u prispodobu. Mjesto radnje prispodobe je svadbena gozba, slika koja je često predstavljala Božje kraljevstvo, a ono na čega Isus skreće pozornost jesu prva mjesta. Možemo pretpostaviti da ga je na ove riječi potaklo ponašanje okupljenih u kući uglednoga farizeja. Od davnina pa do danas ljudi žele biti važni i ugledni, guraju se u blizinu onih koji su na nekim visokim pozicijama, nastoje ući u njihovo društvo ne bi li i sami stekli bolji društveni položaj. Tako su se ponašali ljudi u kući ovoga farizeja, a tako se ponašaju i danas na raznim društvenim događajima.

Čast i položaj u društvu ono je čemu mnogi streme. S time pod ruku često ide i oholost i uvijek sve veća stremljenja za još većom čašću i još višim položajem. Pa kako čovjek napreduje na tom polju društvene časti tako nazaduje u odnosu na Božje kraljevstvo. Nije uvijek takav rasplet nužan, ali je vrlo čest. Oholost i pogledi s visine prema onima koji su od njega niže na društvenoj ljestvici čovjeku postaju prepreke u približavanju Bogu. Zato Isus poziva na poniznost.

Moliti za poniznost

No, poniznost nije baš omiljeni pojam u suvremenom društvu, kada svatko drži do sebe i kada se samo boji da ne bude ponižen i ne ispadne manji i lošiji od onoga do sebe. Ali poniznost nije poniženje! Bog ne želi da budemo poniženi, niti da nas netko ponižava. Poniženje je sasvim različito od poniznosti. Poniznost je kršćanska vrlina. Ponizan čovjek unatoč tome tko je, što ima ili čime se bavi, je skroman čovjek, svjestan svoje malenosti spram Stvoritelja, koji mu je darovao život i sve ono što je u životu postigao i stekao. On nikoga ne gleda s visine bez obzira na sve što posjeduje, spreman je pomagati i zahvalan je Bogu za primljene darove. Ponizan čovjek nije utučen i nesretan kao onaj koji je ponižen. Naprotiv, on je radostan jer je svjestan da ga Stvoritelj ljubi. On nikada nije ohol i bahat. Ali, ponizan nije lako biti, čovjek se u poniznosti vježba, za nju moli i oko nje se trudi cijeli život. Brojni veliki sveci zapisali su svoje molitve u kojima mole za poniznost. A zato i jesu veliki sveci jer su bili ponizni i stalno su se trudili takvi ostati jer »Tko se uzvisuje bit će ponižen, a tko se ponizuje bit će uzvišen« (Lk 14,11).

Da ne shvatimo pogrešno, Isus nema ništa protiv ljudi na položajima i s ugledom. On skreće pozornost na pogrešno ljudsko ponašanje koje čovjeku može zatvoriti vrata Božjeg kraljevstva. Uostalom, ne mora čovjek biti na nekom visokom položaju, a može biti ohol više nego netko iznad njega. Isus nas poziva na poniznost, jedini ispravan stav spram svoga Stvoritelja.

U duhu poniznosti je svakako i Isusova osuda računčijuskog odnosa prema bližnjemu koji uvijek daje kako bi mu bilo uzvraćeno. Davati da bi primio nije darivanje, ne uključuje ljubav i brigu, to je trgovina. Isus opominje da takvi međuljudski odnosi nisu put koji vodi u nebo: »Kad priređuješ gozbu, pozovi siromahe, sakate, hrome, slijepce. Blago tebi, jer oni ti nemaju čime uzvratiti. Uzvratit će ti se doista o uskrsnuću pravednih.« (Lk 14,13-14). Sam naš život i sve ostalo nezasaženi je Božji dar, zato nas Bog poziva da od svoga dara dijelimo drugima. Takav odnos prema bližnjemu nagradit će Bog još jednim nezasažnim darom – svojim kraljevstvom.

Tereza Kujundžić, učenica

Ljeto za pamćenje

Šesnaestogodišnja **Tereza Kujundžić** učenica je trećeg razreda, općeg smjera Gimnazije *Svetozar Marković* u Subotici. Tereza je najstarije dijete u obitelji **Jelene** i **Miroslava Kujundžića**, a ima mlađu sestru **Antoniju** (10 godina) i brata **Andriju** (7 godina). Prije dvije godine krenula je na folklor u Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*, te ju tamo ispunjava igra, tradicija, društvo i naravno nezaobilazne turneje. Jedna od turneja koju će svakako pamtiti jest skorašnja, Festival folkloru u Češkoj u gradu Šumperk, koja će se među prijateljima još dugo prepričavati.

Iako još nije sigurna što će i gdje studirati, Tereza kaže kako bi voljela studirati izvan Subotice, i to neku od društvenih znanosti. S obzirom na to da ima još dvije godine u srednjoj školi, vjeruje da ima i dovoljno vremena za promišljanje o fakultetu.

Ono što osobito voli jest putovanje, i to s prijateljima ili roditeljima. Tako joj je i bilo ovo ljeto – za pamćenje. Osim spomenute Češke, Tereza je ovoga ljeta posjetila i Englesku i to na 16 dana, a kako je rekla bilo je to divno iskustvo. Oduševio ju je London, priroda, građevine, kultura, ljudi...

Terezu ste proteklih godina mogli vidjeti i na smotrama recitiranja na hrvatskom jeziku, a da je u tome dobra govori i podatak da je protekle četiri godine išla na nagradno putovanje u Osijek.

U slobodno vrijeme voli gledati filmove, te je, kako je rekla, dug popis filmova koje bi preporučila, no, film *Taken* uvijek može gledati iznova.

Kada je glazba u pitanju, Tereza voli zabavnu glazbu, rep, ali i narodnjake.

Rado se oblači u bunjevačku narodnju nošnju, i ne samo na *Dužijanci* nego i inače, a to potvrđuje i mala tajna koju je otkrila da se za naredno *Veliko prelo* planira kandidirati na izbor za najljepšu prelju.

Ž. V.

Blagodati kave

Ipak nije sve tako crno

Kofein iz crne kave dobro je poznat prirodni stimulans, međutim, možda vam nije poznata njegova veza s prevencijom astme. Kofein je kemijski sličan poznatom lijeku protiv astme – teofilinu. U stvari, kava može biti upotrijebljena kao hitan lijek u astmi, jer jedan od učinaka kofeina je opuštanje, širenje bronhalnih dišnih putova. Dakako, kofein ipak nije dobra zamjena za stalnu primjenu u astmi, jer on posjeduje samo 40 posto djelotvornosti teofilina.

Međutim, velika novost je u tome da, prema preliminarnom izvještaju jedne studije, redovno pijenje kave može pomoći nekim ljudima da uopće ne obole od astme.

Umjereno pijenje kave može biti jedna vrsti nesvjesnog samoliječenja

Podaci sakupljeni u jednom velikom nacionalnom istraživanju u Italiji (72.000 ispitanika) i proučeni od epidemiologa u Milanu ukazuju da su ljudi koji su redovno pili tri šalice kave dnevno imali 28 posto manju vjerojatnost oboliti od astme nego oni koji uopće nisu pili kavu. Oni koji su pili dvije šalice kave dnevno imali su 23 posto manju vjerojatnost. Jedna šalice dnevno smanjila je to na svega 5 posto. Međutim, nije bilo veće koristi ako se pilo više od 3 šalice dnevno. Ovi nalazi ukazuju da dugotrajno, umjereno pijenje kave može biti jedna vrsti nesvjesnog samoliječenja koje sprječava astmatične napadaje u osjetljivih osoba.

Kofein se najčešće upotrebljava kao stimulans, i to kao jedan ekstremno učinkovit. To mogu potvrditi oni koji voze kasno noću ili oni koji uče za skori ispit. Osim toga, kofein i brzo djeluje. On ulazi u krvnu cirkulaciju u roku od nekoliko minuta. Djelotvorna doza kofeina ostaje u organizmu dva do osam sati. Kofein održava čovjeka budnim na taj način što stimulira centralni nervni sustav.

Previše kofeina prekomjerno stimulira nervni sustav, uzrokujući ubrzanje srčanih otkucaja, nesanicu, nervozu, glavobolju, razdražljivost, proljev i često mokrenje. Liječnici to stanje zovu kofeinizam.

Koliko je to previše kofeina? To se razlikuje od osobe do osobe. Nije neobično da oni koji piju prekomjerne količine kave razviju toleranciju na kofein i njegove učinke. S druge strane, neka osoba koja nikad ne pije kavu ili *coca-colu* može već i nakon malih količina kofeina početi osjećati simptome kofeinizma. Za većinu ljudi izbjeci nepovoljne nuspojave znači ne konzumirati više od 300 mg kofeina dnevno. To znači najviše tri šalice obične kave dnevno, ili šest šalica čaja ili šest limenki nekog *coca-cola* pića.

Kofein u umjerenim količinama je sigurniji nego što većina ljudi misli

Što je s dugotrajnim negativnim učincima kofeina na zdravlje? U većini slučajeva s njima se pretjeruje kaže dr. **Kroger**, stručnjak za prehranu na sveučilištu Pensilvanija. »Kofein u umjerenim količinama je mnogo sigurniji nego što većina ljudi misli«. Mnoge studije koje su povezale pijenje kave s različitim bolestima bile su opovrgnute ili je kofein bio oslobođen optužbe da je odgovorni faktor (postoji nekoliko stotina različitih kemijskih supstanci u kavi). Prema najnovijim studijama, kofein ne uzrokuje anomalije u novorođenčadi, ne pridonosi značajno kronično visokom krvnom tlaku, ne uzrokuje rak, ne uzrokuje dobroćudne čvoriće u dojtkama. Kava pogoršava stanje čira na želucu ili dvanaesniku, može povećati koncentraciju kolesterola u krvi, ali kofein nije krivac za to. Čak i svjetski poznata i cijenjena framinghamska studija o srcu nije našla vezu između pijenja kave i povećanog rizika od srčanožilnih bolesti.

dr. Ivo BELAN

Obitelj **HR**

RECEPT NA TACNI

LIJENA PITA S JABUKAMA

Ako bi pravilo bilo pisati recept za jelo koje mi se jede, onda bih opet pisala o puretini s mlincima i umakom od višanja, ali to stvarno ne bi imalo smisla. Pogotovo jer vjerujem da će i sljedećeg tjedna biti ista situacija. Opsjeda me ovo jelo i ne mogu ga izbaciti iz glave, pa ću mu stoga pridružiti recept za desert.

Potrebno: 600 g oštrog brašna / 200 g šećera u prahu / 100 g kristal šećera / vrećica praška za pecivo / 4 jaja / 2 žlice kiselog vrhnja / 100 g masti / malo mlijeka / 2,5 kg jabuka / 2 vrećice vanilin šećera / 1 žlica čokolade u prahu / cimet / klinčići / đumbir / 4 žlice mljevenog keksa.

Umijesiti tijesto od brašna, šećera u prahu, praška za pecivo i 2 žumanjca i ostaviti ga da malo odstoji. Za to vrijeme pripremiti fil od jabuka, prvo ih oguliti i naribati i staviti u duboku posudu, pa na laganoj vatri miješati dok ne porumene i omekšaju. Ostaviti malo da odstoje, pa odlići višak tekućine od jabuka. Dodati vanilin šećer, cimet, klinčiće, đumbir, čokoladu u prahu, mljeveni keks i šećer. Umotiti čvrst snijeg od 4 bjelanca i dodati ga smjesi. Razviti polovicu tijesta i staviti ga na pripremljen pleh, rasporediti fil od jabuka, te staviti drugi dio tijesta. Vilicom probušiti tijesto na par mjesta, premazati ga uljem, te peći u pećnici na 190 Celzijevih. Kada je pečeno, posuti šećerom u prahu.

Dodatak: Drugaricina mama je pripremljen kolač zamrznuo, pa ga je pekla za nekoliko dana, što je dobar trik ako želite ranije pripremiti, a ipak jesti svjež.

Gorana Koporan

Podrijetlo i vjeroispovijest obrtnika

U Subotici, do sredine XVIII. stoljeća, osim ćurčija, krojača i čizmara jedva da je bilo izučenih majstora, i osim dva brijača-kirurga (**Tamás Szauer** i **István Lénárd**), bravara (**József Léderer**), pekara (**János Siller**) i mesara (**Ferencz Heller**), svi su bili rođeni Subotičani.

Seoski nivo grada, kao i nerazvijenost obrtništva i trgovine, desecima godina je sprečavao Suboticu da dobije status slobodnog kraljevskog grada. Zbog toga je grad različitim povlasticama mamio obrtnike sa strane da se tu nastane, napose njemačke obrtnike, obećavajući im besplatne placeve i građansko pravo, kredite za gradnju kuće i šest godina oslobođanja od poreza. Na osnovu ove kampanje krenulo je naseljavanje njemačkih, mađarskih i češko-moravskih obrtnika u Suboticu. Njemački obrtnici su u Subotici prihvaćeni s posebnom ljubaznošću i pažnjom, jer se smatralo da oni kvalitetnije rade nego mađarski obrtnici. Povjesničar grada **István Iványi** povodom toga citira jedan dokument iz 1775. godine: »Bez dolaska njemačkih obrtnika ovdje se neće graditi lijepe kitnjaste kuće nego samo kolibe«.

Tolerancijalni edikt

Budući je 5. točka Privilegije iz 1779. (kojom je Subotica dobila status slobodnog kraljevskog grada) nalagala da se broj stanovnika u gradu poveća obrtnicima i majstorima rimokatoličke vjere (»obrnici i majstori mogu biti samo rimokatoličke ispovijesti«), obrtnik druge vjeroispovijesti se ovdje nije mogao nastaniti. Srbi pravoslavne vjere, stanovnici Subotice, samo su po cijenu velikih teškoća mogli postati članovi zanatskih cehova. Promjena je nastala onda kada je car **Jozef II.** *Tolerancijalnim ediktom* 1781. ukinio ovu diskriminaciju, a ugarski parlament 1791. do tada »naseljenim gostima« smatrane pravoslavce proglasio i prihvatio za ugarske državljane.

Majstori katoličke vjere su se još dugo trudili da spriječe napredovanje obrtnika pravoslavne vjere u Subotici, ali grad se baš u duhu *Tolerancijalnog edikta* i zakona o državljanstvu, nadalje, u cilju razvoja obrtništva borio protiv diskriminacije. Budući da na polju trgovine Privilegij nije propisivao diskriminaciju sličnu kao u obrtničkoj djelatnosti, Srbi su se mogli neograničeno afirmirati u trgovačkom životu, pa je trgovačka djelatnost (trgovina) u ovim desetljećima skoro isključivo bila u rukama Srba, a zatim Židova.

Obrtnici su se prema Romima odnosili s općom nenaklonošću. Ovo diskriminatorno držanje i ponašanje bilo je naročito izraženo kada je trebalo primiti nekog Roma za cehovskog člana.

Marija Terezija i **Jozef II.** trudili su se da uzdignu Rome, zabranili su upotrebu imena ciganin, a umjesto toga naredili su da se oni nazivaju »Novonaseljenicima«. U tom smislu, u Subotici se i gradski savjet borio i zalagao za to da obrtnici prihvate Rome kao partnere u obrtništvu kao i njihovo učlanjenje u cehove, a povjerenici magistrata (cehovski komesari) također su se trudili po tom pitanju i nagovarali cehove na ravnopravno tretiranje Roma. Međutim, s kakvim uspjehom, za to nemamo podataka.

Majstori i nadrimajstori

Ove diskriminacijske težnje upućuju nas ne samo na vjerske i rasne razloge nego i na borbu cehova protiv suparnika i konkurencije. U ovoj borbi protiv konkurencije majstori članovi cehova htjeli su onemogućiti djelatnost vancehovskih majstora nazivajući ih fušerima, šarlatanima i nitkovima.

Istina je da ovi vancehovski majstori ponekad nisu raspolagali s odgovarajućom stručnošću i prije bi se reklo da su »majstorisali«. Nazivali su ih nadrimajstorima, ali tada nadrimajstore još nisu poistovjećivali s potpuno nestručnim osobama. Nadrimajstori su bili brojni i vješti, naročito po selima, a potrebe stanovništva po selima zadovoljavali su skoro u cijelosti. Najčešće nisu mogli platiti visoku članarinu za cehovska udruženja: za pojedine cehovske privilegije trebalo je platiti i do 800 tadašnjih forinti. Također, često nisu imali novaca ni za pokriće troškova pomoćnika i šegrta, a da se ne govori i o također visokim troškovima proglašavanja u zvanje majstora zanata. Zbog toga su ostajali izvan cehovskih udruženja.

Broj ovih nadrimajstora – fušera šarlatana i nitkova – naročito se povećao u posljednjim desetljećima cehovske epohe kada su se esnafski majstori svjesno trudili da spriječe umanjeње svojih stečenih monopolskih pozicija. U tom interesu cehovi su htjeli zadržati za sebe i prodaju zanatskih proizvoda i htjeli spriječiti trgovce i doseljene obrtnike da na op-

ćinskim i gradskim vašarima i na nedjeljnim pijacama prodaju svoje proizvode. Sve zbog toga da bi cehovski majstori diktirali cijene!

Naspram toga, državna vlast, kako bi unaprijedila slobodan razvoj obrtništva, trudila se da slomi ove cehovske tendencije i time je na nivou županije garantirala cijene proizvodnog i uslužnog obrtništva (tzv. Limitacija).

Atila Dunderski

Car Jozef II.

Program obilježavanja Dana grada Subotice

Obilježavanje Dana grada Subotice počelo je jučer (četvrtak, 29. kolovoza) i traje do ponedjeljka, 2. rujna, a građanima i gostima nudi se raznovrstan kulturni, umjetnički, zabavni i sportski program.

Svečana sjednica Skupštine grada bit će održana sutra (subota, 31. kolovoza) u 12 sati. Na njoj će biti dodijeljeno zvanje *Počasni građanin*, posthumno književniku *Danilu Kišu* i priznanje *Pro Urbe*, koje će biti uručeno defektologinji **Danijeli Andrašić**, direktoru Doma za učenike **Robertu Đivanoviću** i profesoru **Józsefu Nyersu**.

Središnji trodnevni glazbeno-zabavni program održava se na Velikoj pozornici na Trgu slobode. Danas (petak, 30. kolovoza) na Velikoj pozornici postavljenoj na Trgu slobode, održat će se dva koncerta. Od 19 do 20 sati, publiku očekuje nastup Subotičkog tamburaškog orkestra, a od 21 sat publiku će zabavljati **Nataša Bekvalac**.

Program na maloj pozornici planiran za 31. kolovoza u kome je predviđeno da sudjelje veliki broj udruženja i obrazovne ustanove, odnosno učenici osnovnih i srednjih škola a tu je i program kulturnih događanja koja organiziraju ustanove kulture.

U predvorju Gradske kuće moći će se pogledati izložba Gradskog muzeja pod nazivom *Subotička kraljica sportova 1878-1941* koja će biti otvorena u nedjelju, 1. rujna, u 9 sati.

U nedjelju, 1. rujna, organizira se Treći subotički polumaraton. Središte grada, Prozivka i Radijalac će biti zatvoreni za promet toga dana od 9 do 13:30 sati.

Za ponedjeljak, 2. rujna, u 11 sati planiran je sada već tradicionalni događaj u okviru proslave Dana grada, a to je posjet gradonačelnika i predsjednika Skupštine subotičkom rodilištu, kada daruju sve bebe rođene na Dan grada, kao i njihove majke.

Tijekom manifestacije, u Art kinu *Lifka* i kinu *Abazija* na Paliću predviđene su filmske projekcije, a za ljubitelje likovne umjetnosti, izložbe su planirane kao i uvijek u Suvremenoj galeriji, Gradskom muzeju, Gradskoj knjižnici, u ZOO vrtu, na Otvorenom sveučilištu i u Galeriji *Dr. Vinko Perčić* gdje će u nedjelju, 1. rujna, u 19 sati biti otvorena izložba hrvatskog umjetnika **Ivana Šeremeta** pod nazivom *Jučer, danas, sutra*.

Glumci iz Dječjeg kazališta tradicionalno će zabavljati najmlađe u parku na Prozivki.

Za ovogodišnji program proslave Dana grada lokalna samuprava izdvojila je 3,4 milijuna dinara.

Detaljan program proslave Dana grada može se preuzeti sa službenog internet portala Grada: www.subotica.rs.

H. R.

Božić u kolovozu

O da, i to je moguće – Božić u kolovozu! Naravno, ne za sve, nego samo za odabrane, točnije za 120 djece i oko 70 volontera koji sudjeluju na dvanaestom *Etnokampu*. Jasno je da je ovogodišnja tema *Etnokampa* Božić. Ako ste mislili da je to nemoguće, prevarili ste se, jer djeca tijekom cijeloga tjedna, od 26. do 30. kolovoza, uživaju u pripremama za Božić.

Osim nezaboravnog druženja, tu su brojne kreativno-manuelne radionice u kojima se izrađuju razne betlehemske štalice, pleteni (božićni) kolač s figuricama od tijesta, anđeli, razni ukrasi za bor od slame, papira, kuglica...

O Božiću je djeci pričala nana **Ružica Šimić**, a predstavljen je i običaj *Betlemara*, koji su prezentirali **Marin** i **Krunoslav Piu-ković**. Ovih dana nije nedostajalo niti plesa, sviranja, te se uče i stare, zaboravljene božićne pjesme, a priprema se i nova predstava.

Drugi dan je i ove godine bio rezerviran za izlet, a kampovci su bili cijeli dan na salašu i imanju obitelji **Gabrijele** i **Grga Tikvickog**. Po riječima organizatorice i predsjednice Hrvatske čitaonice **Bernadice Ivanković**, dan je bio prekratak kako bi uspjeli obaviti sve planirano. Djeca su imala priliku osim spomenutih radionica družiti se sa životinjama na imanju, voziti se karucama i traktorom, i to s dvije prikolice, jahati konje, sudjelovati u sporstkim igrama... a dobro se i jelo. Naime, za sve sudionike upriličena je »Badnja večer«, te su djeca mogla ne samo naučiti i vidjeti kako to izgleda za Badnju večer nego i kušati. Tako su se na stolu našli grah juha *zapržena s maslom* i pleteni kolač, a kako je običaj za Badnju večer, prije toga su svi kušali i češnjak, orahe, jabuke i med. Treba li više išta reći?

Našim kampovcima su se u srijedu pridružili i gosti iz Hrvatske, učenice, učiteljice i ravnatelj OŠ *Stjepan Radić* iz Božjakovine **Jure Mišković**, kao i **Darinka Balen** iz Zagrebačke županije.

Što se sve radilo ovoga tjedna i kako je Božić u kolovozu ipak moguć, možete vidjeti u petak, 30. kolovoza, kada će u dvorištu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, gdje se Etnokamp i održava, biti prodajna izložba dječjih radova nastalih u kampu te završna priredba s početkom u 18 sati.

Vidimo se!

Ž.V.

Sudionici Etnokampa na salašu obitelji Tikvicki

KOD GLAVNE POŠTE

Subotica
551-045

Srebrna
akcija!

Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m², III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morskou obalu Istre. Tel: 065/689-35-47.

Starija kuća (4 sobe, ručaoa, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel: 024 754760 ili 064 2394757.

Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m², dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel: 024-456-12-05.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: +4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se kuća na kat, plac 650 m², kuća 210 m², velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel: 061 2323223.

Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobrazdni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel: 024/532-570.

Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel: 064 247-09-49.

Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m², plac 650 m², Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna brojlara legalizirana. Informacije na tel: 024-546-061.

Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel: 024/532-570.

Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel: 063/865-55-96.

Dvobrazdni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marame i slično, starinska kolijevka. Tel: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesecnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel: 065 6081194.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20., 29. i 30. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (Sl. glasnik RS br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJEU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU PROCJENE UTJECAJA ZATEČENOG STANJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta »TELEKOM SRBIJA« a.d. Beograd, Direkcija za tehniku, Sektor za bežičnu pristupnu mrežu, Beograd, Bulevar umetnosti br. 16/a, podnio je dana 20. 8. 2019. godine pod brojem IV-08/I-501-224/2019, Zahtjev za davanje suglasnosti na Studiju procjene utjecaja zatečenog stanja na životni okoliš projekta: Bazne stanice mobilne telefonije »SU-Radanovac – SUU100 SUO100« na katastarskoj parceli 771 KO Palić, Subotica, ulica Dubrovačka br. 1c (46.105771⁰, 19.735980⁰).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat soba 128, svakog radnog dana od 10 do 12 sati od 26. 8. 2019. do 1. 10. 2019. godine, a javna prezentacija Studije bit će održana 1. 10. 2019. godine u 12 sati u prostorijama Službe.

Uvid u predmetnu studiju možete izvršiti na adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-224-2019-draft.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 3. 9. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!

SG

internet

već od
649 din

SUBOTICA KARAOĐEVIĆ PUT 2 TEL: 024/555785 WWW.TIPPNET.RS

Marija Matarić Mandić, kapetanica ženske veslačke ekipe *Salašari somborski*

Lađom niz brzu Neretvu

Marija Matarić Mandić majka je troje djece, liječnica, autorica *Kuharskog dnevnika bebe Marte*, koji je je do sada tiskan u nekoliko izdanja, trenirala je plivanje i odbojku, rekreativno se bavi trčanjem i uz sve to i kapetanica je ženske veslačke ekipe HKUD-a *Vladimir Nazor Salašari somborski*. Ovo-ga puta razgovaramo o onom veslačkom dijelu Marijina anga-žmana.

Ženska veslačka ekipa *Salašari somborski* bila je i ove godine dio veslačkog spektakla u dolini Neretve. O sudjelovanju *Nazorovih* veslača na ovogodišnjem maratonu smo izvijestili, pa ovo-ga puta nećemo o tome.

Na maraton su prvo krenuli veslači, a onda ste se prošle godine pridružile i vi, tako da je ovo bio vaš drugi susret s Neretvom. Je li to bio logičan slijed, s obzirom na to da ste godinama pratile na Neretvu *Nazorove* veslače?

Kao supruge ili djevojke godinama smo na neretvanskom maratonu bile uz *Salašare somborske*, znale smo i da postoji ženski maraton, ali nama kao majkama i suprugama takav pothvat prijašnjih godina nije bio jednostavan. Onda su djeca malo porasla, tako da smo prošle godine uspjeli okupiti ekipu za maraton lađarica. Cilj nam je bio da se okupe oni koji su vezani za Hrvatski dom u Somboru, ekipu koja će se dobro slagati, razumjeti, podržavati. Ovo naše sudjelovanje na *Maratonu lađa* na Neretvi nije smo veslanje već i predstavljanje Hrvatskog doma, ne samo u dolini Neretve već i na drugim natjecanjima. Netko ima smisla

za folklor, netko za glumu, a mi smo našli način da ostanemo vezani uz *Nazor*, ali kroz jedan drugi vid aktivnosti. Na taj način uspjeli smo održati veze koje su gradili naši roditelji. Recimo, mi smo obiteljski nekada ljetovali s obitelji **Pekanović**. Sada smo mi, mlađe generacije, roditelji i ovaj maraton i zajedničko druženje u dolini Neretve način da naša djeca nastave te veze.

Iskusili ste draž *Maratona lađa* na Neretvi. Može li se reći da ste već poslije prvog izveslanog maratona znale da ćete sudionice biti i ove godine?

Već na kraju naše prve maratonske utrke sve smo se složile da dolazimo ponovno. Sada ipak idemo malo sigurnije, jer znamo što nas čeka. Pomaže nam i naš trener **Gašpar Matarić**, koji akcent uvijek stavlja na to što je Neretva brza rijeka i da veslanje mora biti prilagođeno upravo tome. Slušamo preporuke trenera koji traži od nas da prva tri kilometara veslamo iz sve snage, najbrže i najjače. Onda taktika da se uđe u parič, prate druge ekipe. Ove godine treninzi su zbog lošeg vremena počeli kasnije, ali su intenzivniji i

nakon odrađenog treninga bile smo umorne kao da smo veslale maraton.

Poslije *Maratona lađa* oprobale ste se i u dragon boat natjecanjima, samostalno ili kao dio muško-ženske ekipe. Tu se sve rješava za manje od minute, a na Neretvi treba veslati 10 kilometara. Što je za *Nazorove* lađarice veći izazov?

Maraton je svakako teži. Jeste da nas vesla 10, pa ne moraš u svakom trenutku dati maksimum, ali s obzirom na 10 kilometara, koliko se vesla, mogu reći da je maraton neusporedivo teži. Prošle godine hrabro smo otišle, iako ni jedna od nas nije imala neko veslačko iskustvo, osim **Ivane Filipović**, državne reprezentivke u veslanju, koja je obiteljski također vezana za Sombor. Ja sam veslati počela evo s 40 godina. Jest da se sport provlači kroz cijeli moj život, ali veslačkog iskustva nisam imala.

S obzirom na to da je *Nazor* prije svega kulturno-umjetničko društvo i da je tradicija njegovanje kulture i običaja Hrvata, kako u *Nazoru* gledaju na ovaj vaš sportski angažman?

Potporu Duštva imamo. Kroz onaj financijski dio. Ne pokriva to sve troškove našh natjecanja tako da dio toga financiramo i sami. Kroz jedan projekt osigurana nam je neretvanska lađa na kojoj treniramo i mi i muška veslačka ekipa. Mi gdje god da se pojavimo predstavljamo HKUD *Vladimir Nazor*, bilo da je to na natjecanju u Mađarskoj, na Adi Ciganliji, Metkoviću.

Z. V.

Ima li izlaza iz krize

Na pragu sezone 2019./20. izvjesno je da će se, usprkos svim nedaćama, ŽRK Sonta i dalje natjecati * Nove pretumbacije zbog gašenja klubova

Kako je tijekom prethodne prvenstvene sezone, u većini slučajeva zbog nedostatka financijskih sredstava koje iziskuje ligaško natjecanje ugašeno nekoliko seoskih rukometnih klubova, Druga liga Sjever je reorganizirana. Skupina Srijem – Bačka ukinuta je, jer bi ostala sa svega 5 klubova. U novoj podjeli, baziranoj na teritorijalnom principu, formirane su skupine Sjever i Jug. ŽRK Sonta je dopala u sjevernu skupinu, među devet vrlo jakih ekipa, pa će svaki osvojeni bod biti veliki uspjeh za mladaše Sonćanke.

»Konačno smo u skupini u kojoj nam je i mjesto. U prošloj sezoni gostovanja su nam bila preskupa i za naše djevojke prenaporna zbog velike udaljenosti. Istina, rivalke u ovoj skupini su nam jače, međutim, u ovakvoj organizacijskoj shemi, nadam se, odigrat ćemo osam utakmica u polusezoni i neće bito pauza između dva meča od po mjesec dana. Nadam se i da tijekom prvenstva neće biti odustajanja od natjecanja i gašenja klubova u mjestima u kojima se sportske aktivnosti održavaju samo zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca. Plašim se i za sudbinu ŽRK Sonta, jer je u lokalu novaca malo, a siromašnih klubova puno. Nadam se da ću s ovim djevojčicama izdržati sve nedaće i uspješno odigrati cijelu sezonu. Nažalost, pod uspjehom ne podrazumijevam neke grandiozne rezultate, nego goli opstanak kluba«, kaže predsjednik i trener **Stevan Mihaljev**.

Kriza ne jenjava

Kriza rukovodećih struktura u ŽRK Sonta traje već pune dvije godine, Upravni odbor funkcionira samo na papiru. Trener Stevan Mihaljev istodobno je i predsjednik, izabran na posljednjoj skupštini kluba, a po APR-u, na toj dužnosti je još uvijek **Saša Krstin**. I, dok traje ovo dvovlašće, ili točnije rečeno anarhija, natjecateljski pogon je prepušten sam sebi. Evidentna je kriza i u igračkom pogonu. Što zbog odlaska na dalje školovanje, što zbog profesionalnih obveza, klub je ostao beziskusnijih igračica. Praznine su, doduše, popunjene učenicama OŠ *Ivan Goran Kovačić*, a kako su to cure dobi 12, 13, 14 i 15 godina, najveći problem je njihovo neiskustvo i tjelesna konstitucija. Najstarije po godinama su srednješkolke, tako da ni kod njih ne može biti riječi o pretjeranom natjecateljskom iskustvu.

»Mislim da ćemo i dalje biti najmlađa ekipa u ligi, no, s tom sudbinom se moramo pomiriti. Za izlazak iz krize moramo se pogledati u oči i svi skupa zasukati rukave, ne radi sebe, ne radi nekih osobnih ili stranačkih interesa nego radi ovih djevojčica koje su i najzaslužnije za opstanak kluba. Nikako ne uspijevamo okupiti sonćanske sportske djelatnike, u selu ih jednostavno nema. Stariji su načeta zdravlja, mlađi su preopterećeni profesionalnim obvezama i tako se vrtimo u začaranom krugu«, analizira trenutačnu situaciju Mihaljev.

Doza optimizma

Tijekom ljetnih mjeseci uspostavljeni su kontakti s više klubova u blizini i daljoj okolini. Mihaljev je izlaz za klub pronašao u,

kako je načelno dogovoreno, dugoročnoj suradnji s prvoligašem, ŽRK-om *Radnički* iz Bajmaka.

»U razgovorima s predsjednikom *Bajmoka* **Duškom Stipanićem** iskrslu je rješenje koje odgovara i nama i njima. Kao prvoligaši imaju ekipu iskusnih i tjelesno vrlo jakih djevojaka, ali imaju i jako dobru klupsku rukometnu školu, pravi rasadnik kvalitetnih igračica. Dogovorili smo da nam pet njihovih igračica, rođenih 2000. i 2001. godine, ustupe na dvojnu registraciju. Te igračice su im na pragu prve ekipe, ali još uvijek nisu unutra. Po dogovoru, trenirat će s njihovim prvotimkama, a kod nas će, kao osjetna pojačanja, imati punu minutažu. Tako će one, umjesto eventualnog sjedenja na klupi, stjecati neophodno natjecateljsko iskustvo, a dobro će doći i našim djevojčicama kao vrlo kvalitetna potpora u igrama za bodove«, s dozom optimizma priča Mihaljev.

Sončanskim rukometašicama puno bi značio i povratak publike na tribine dvorane OŠ *Ivan Goran Kovačić*.

»Nadam se da više nećemo igrati pred žalosno praznim gledalištem. Te cure su pravo blago i jednostavno moraju osjetiti da imaju podršku sela. Nije mi ugodno odgovarati na njihove upite je li naš klub bitan bilo kome, osim njima i meni. Sončani, oduvijek korektni navijači, u prošlom prvenstvu su okrenuli leđa klubu. Duša me boli kad čujem da se navijanje jednoga dijela sve malobrojnije publike svodi na vrijeđanje i psovanje pojedinih igračica koje izgaraju na parketu i koje zbog mladosti i neiskustva ne postižu bolje rezultate. Volio bih i da se realizira puno toga izrečenog od strane političara, da se, ne samo u njihovim obećanjima, stvori klima za stvarni razvoj i omasovljenje sporta u sredinama u kojima nema financijski moćnih gospodarstvenika i njihove volje za pomoć malim klubovima. Jedino tako bi se spriječilo gašenje klubova s početka ovoga teksta. Ne moram tražiti primjere van kluba. Kakva nam je korist od nedavnog posjeta državnog tajnika za sport, od njegove govorancije na temu omasovljenja sporta u malim sredinama ako se sva ta najavljena potpora svela samo na deset lopti koje nam je tom prigodom uručio? Ništa od ostalog netko nije realizirao, a time bi se trebale pozabaviti strukture vlasti od države do lokala. Ukoliko se

ništa ne poduzme, sve će se svesti na još jednu turu predizbornih obećanja, a stanje će se mijenjati samo na gore. Nadam se i da će se u našem klubu u predstojećoj sezoni puno toga iskristalizirati i da će kroz godinu dana sve biti jasnije nego danas«, završava priču Mihaljev.

Ivan Andrašić

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU
DA JE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE
UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ**

Za projekt: »Postrojenje za neutralizaciju štetnih materija u zraku iz uređaja u hali impregnacije (hala IV.1) i komora za farbanje (hala II.)«, na katastarskoj parceli 33964/1, KO Donji grad, Subotica (46.081319°, 19.639591°), podnositelja zahtjeva »GLOBAL Innovation Projects« d.o.o., Novi Beograd, Dušana Vukasovića br. 37/23, ovlaštenog od poduzeća »SIEMENS« d.o.o., Beograd, Omladinskih brigada br. 90v – Fabrika Subotica, Batinska br. 94

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na sajtu grada Subotice, u odjeljku »životna sredina – oglasna tabla«.

POGLED S TRIBINA

Dinamo u Ligi prvaka

Prvu od dvije meč lopte za plasman u skupine Lige prvaka hrvatski nogometni prvak *Dinamo* je dobio na svom Maksimiru 2:0 i u uzvratu u Norveškoj odigrao 1:1 te se tako plasirao u Ligu prvaka. Velika je to šansa za ovu generaciju *modrih* predvođenu odličnim stručnjakom **Bjelicom**, generaciju koja je prošle sezone pokazala svoju kvalitetu izborivši europsko proljeće nakon gotovo pola stoljeća iščekivanja. *Dinamo* igra dobro, momčad je dobro posložena i bila bi prava tragedija da se ova prednost i odličan rezultat ne materijalizira, kako u nogometnom tako i u financijskom pogledu. Jer, ne zaboravimo: igranje u Ligi prvaka donosi startnih 16 milijuna euro novčanica, a svaki novi susret prigoda je za još masnijih novčanih obroka.

U senci ovog velikog euro duela u posljednjoj rundi kvalifikacija za Ligu prvaka prošlog tjedna odigrano je 6. kolo 1. HNL

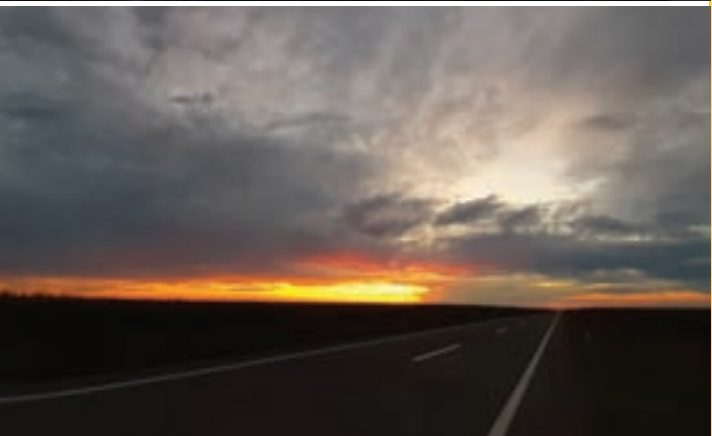
u kojem je *Osiijek* iskoristio ukazanu šansu na svom terenu i svladao pomalo indisponirani *Hajduk*. Pobjedom u ovom svojevrsnom prvenstvenom derbiju Osječani su se primakli vrhu tablice i sada im Splićani bježe samo jedan bod. No, ostali odigrani susreti donijeli su pomalo neočekivane rezultate, jer šansu domaćeg terena nisu iskoristili *Slaven* (odigrao 1:1 protiv novog ligaša *Varaždina*), te *Gorica* koja je ispustila očekivanu pobjedu (1:1 protiv *Istre*). Ali je zato svoju šansu iskoristila *Lokomotiva*, koja je slavila 2:1 na gostovanju kod *Intera* u Zaprešiću. Svi ovi rezultati ponovno potvrđuju činjenicu kako se u Hrvatskoj ponovno igra dobar i posve neizvjestan prvoligaški nogomet. A to je izuzetno važno, s obzirom na okolnost kako će u sljedećoj euro sezoni hrvatski klupski nogomet imati dva predstavnika u kvalifikacijama za Ligu prvaka.

Zbog svega navedenog, zahvaljujući prije svega *Dinamu* i njegovim euro rezultatima koji su i donijeli uvećanje UEFA-inog koeficijenta, hrvatski nogomet ima veliku šansu koju treba svesrdno iskoristiti.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Povratak

Iz Ivković šora

Pekmez

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Ja išo danas na njivu malo nabrat novi kuruza. Volim sad vako kad su već skoro zрили malo izmišat sa starima, samo koji klip i zaparit, puno bolje idu svinji. I josag je pametan iako nije posvršavo nikake škole, sve friščije je ukusnije od starog. Imam ja zadošta i stari kuruza, kaki bi bio gazda kad ne bi imo, al to je zbog ukusa, a i svinje triba potirat da budu barem meter i po do prid Materice kad sam naviko praviti disnotor. Iđem tako lagano Ivković šorom s njive na Bečar ataru, priko Koncovim putom i kontam: ta stvarno na ovim našim paoršagu neće ostat niko. Sve što mi radimo je samo livanje iz šupljeg u prazno, na kraju svog tog našeg posla ostane dug za porez i odvodnjavanje, i ko ga izgustiro. Al nije ni u drugim poslu bolje. Jeto, moj jedan pajdaš iz Tavankuta mi kuka da je meter šljiva za rakiju prodo jeptinije neg što ide meter kuruza, a i sami znate kako se u voćnjaku triba naradit; još po mrazovima riži, pa odgrci, pa frezuj travu, pa polivaj šurnajst puta, pa triba obrat, pokupit... Ma muka živa, a niko nama ne viruje. Svit se pogospodio jal poludio ja ne znam, čeljadi moja. Al kandar svi misle da na drvetu raste oma pekmez, zajedno s bocom i onim plevanim poklopcom, samo da ga lipo metnemo u štelaziju za zimu. A nisu bolji ni kad diskutuju o josagu, kugod da u oboru oma rastu šunke, u drugom divenice pa samo kad se smisle paori odu i donesu, jal šunku jal divenicu. Niko neće da svati da se čovik triba dobro naradit, fajin potrošit, pa obaviti sve što triba na disnotoru, na kraju i upušit i osušit. E, šta ćemo, čeljadi moja, kad smo divanili mladima ded samo uči, ta neš onda morat radit, sad indžilira, doktora i koji kaki fakultetlija koliko ti bog oće, a rabadžija ni za lik. Divane mi niki dan da već dovlače sa sviju strana rabadžije, polak se mani posla oma, a polak posli užne neće više, pogotovo ovi sa strane. Nije čeljad navikla na poso, fajin je lakše otić na šalter na poštu pa primit cocijalu neg brat voćnjake. A vamo vručina, upekla zvizda, a na pošti fino ladovina, radi i klima, ta milina jedna. Samo se ja niki pitam šta će bit kad nestane ovi što rade, a fajin se odvađaje. Nikad nije bilo jeptinijeg ogriva neg sad u Tavankutu, vadi se voće naveliko. Ne isplati se svitu ni polak ko kadgod. E, Braniša moj, Braniša, divanim ja sam sebi, ti si se skroz u pogrešno vrime rodio: nit vamo nit tamo. Radio zabadavad skoro cio vik, a ni u penziju ne mož otić ko čovik. Uvik štogod fali, bar da si artije opravio pa da i vaki mator mož otić digod napolje što dalje od paoršaga pa proživiti još to malkc što je Bog dao. A bar da sam očo prija. Cigurno bi otvorio frizeraj za puline. Ta tako sam i znao lipo ošišat s prolića kad se šišaje i ovce da to milina. Moj Roki se već i naviko, tako lipo stoji i voli kad se šiša da štogod. Posli dotiravanja mogo bi pravac u koji od ovi rijalitija, taki je uvijek ispo lip. Neg, čeljadi, dosta sam mudrovo. Ajd, zbogom. Iđem propalit u katlanku, pa zaparit josagu.

Bać Ivin štodir

I sokoćalo mu se omrazilo

piše: Ivan Andrašić

Bać Iva u posljednje vrime sve riđe sida za sokoćalo. I ka nade-si nako kako nadešo prija, sve manje je ni što iz njevoga sela ošli u svit, što jim zno i nazvat *faljniss* i *dobro jutro*, a isto tako bi odvrtili i oni njemu. Znali puno toga natrukovat jedni drugima. Vazdan bi vi iz biloga svita pitali šta ima novoga u selu, ko umro, ko se oženijo, sve voljili znat. Jako bi se čudili ako bi jim natruko-vo koliko je njevi ostalo, koliko se toga u selu pozatvaralo, koliko se smanjijo broj škulara. Čudili bi se ka natrukuje kako njevi vada više ni nema, kako na izbiranju zadobili... preznijo bi se o takoga štodi-ra, ne bi bijo rad da se vratu vrimenta kojima je već misto u knjiga. Doduše, bilo i dosta taki što nisu znali koliko bi se tako ispri-povida-li, a ka dojdju na urlab, projdju sokakom nuž njega, skoro se otaru jedno o drugo, ni ne javu mu se. Ko da se nikada nisu ni trefili, nit koju rič razminjili. Voljijo trukovat, a voljijo i čitat šta trukuju drugi. Baram dok se trukovalo nako kako ko normalnoga svita i normalno. A trukovalo se svašta. Voljijo otvorit sokoćalo tamo di se trukovale pismice i pripovike, pa bi i sam uzno koišta natrukovat. Onda bi drugi znali natrukovat šta jim se u njegove pismice dopada, šta ne, koiko bi zno natrukovat i kako bi to možda tribalo... zno tako i on drugima i niko nikomu ni ništa zamiro. Unatrag možda godinu dana sve se izokrenilo. Puno nji stalo trukovat o politike, puno nji i o vire. A što mu najzgodnije, sića se da dosta ti što najviše trukuju o vire, do prija dvajspešes godina nisu voljili projt ni krosokak u kojemu je crkva. Danas na sokoćalu trukuju nikake poruke, te ako ne izmoliš toito tolikoitoliko put, neš imat sriće, ako vu sličicu ne pošalješ toli-kimaitolikima, desdiće ti se nikako zlo, ako.... ne mož žvit o nji. Još gorji vi što ne možu žvit brez politike. Natrukuju štogoda opako, pa ako su sove strane Dunova, oma pecnu bać Ivine, a ako su isprika, ne znu drugo, neg poivima iz bać Ivine države. I onda se javlju koikaki, pa oma cuju i vriđu ne druge. Svako o nji veli, nek su kaki, nek su napravili bilo kaki čuda, moji su i triba ji branit. Rat bijo, rat prošo, triba žvit dalje, al dok je vaki kake političari možu pikat none druge kakogod oće, nikomu ni nema života kakoga bilo do pri dvajsosam-devet godina. Jutros se bać Iva i razbisijo i ojidijo. Vidi, ščim zapalijo sokoćalo i pogledo šta ima novoga, u po najveće varoši, oma nuz najveći fodbal, niko dotiro tenka. Lip, friško ofarban, mož u njega samo gledat i čekat da štogoda pukne. Potom slikom natrukovano toga, ne mož tri dana pročitat. Jedni grdu ne što ga dotirali, velu dosta nam toga, bolje gledat di najt kruva, drugi pritu nima priko, a tamo, ope, u njeve najveće varoši ko njevoga najvećega fodbala, dotirali staroga *fergusona*, pa i potom slikom natrukovano svašta. I tamo jedni grdu, drugi branu. A na obadve strane najviše taki što gledu ko će komu prvi šipak po nos. I to najviše taki što doživili i priživili rat. A puno nji što potli rata došlo na svit, iz odvud i isprika zauvik ošlo u svit.

NARODNE POSLOVICE

- Bolje je s mudrim plakati, nego s budalom pjevati.
- Tko želi pjevati, uvijek će naći pjesmu.
- Tko lopovu gleda kroz prste i sam je lopov.
- Onome tko zna čekati vremenom sve dolazi.

VICEVI, ŠALE...

Dva brata zbog pljačke završila u zatvoru. Nakon nekog vremena dolaze im roditelji u posjet. Neugodnu šutnju prekine jedan od njih, pa kaže:

– Eto kako ste nas odgojili...

Razgovaraju otac i sin:

– Kako je bilo na satu kemije?

– Pa, pobožno.

– Kako to misliš?

– Lijepo, nastavnik pita, ja se krstim. Ja odgovaram, nastavnik se krsti...

Razgovaraju dva dugogodišnja prijatelja:

– Kad bih znao da ću sutra umrijeti, što bi mi posljednje rekao?

– Rekao bih ti: ajde posudi mi 500 eura, sutra ću ti vratiti.

Vremeplov – iz naše arhive

Mira Temunović

Prva dječja smotra festivala bunjevački pisama, 2005.

**PETAK
30.8.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Veterinar Engel
11:10 Faust Vrančić:
San o strojevima - Voda,
dokumentarna serija
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Mjesto koje zovem dom
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:30 Zaronite s nama:
Smokvica - Primošten
17:00 Vijesti u 17
17:20 turizam.hrt
17:50 Čuvari tišine,
dokumentarni film
18:15 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Bostonski heroji,
američko-kinesko film
22:19 Štemer 2, američki film
00:04 Dnevnik 3
00:35 Rivijera
01:25 Mjesto koje zovem dom
02:15 Umorstva u Midsomeru
03:43 Dnevnik 3
03:58 Sport
04:01 Vijesti iz kulture
04:09 Voli me zauvijek
04:54 Čuvari tišine,
dokumentarni film
05:14 Skica za portret
05:29 turizam.hrt
05:59 Karipski cvijet

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
10:35 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
11:30 Linz: SP u veslanju -
polufinale, prijenos
12:28 Kratki dokumentarni
film
12:38 Attenborough u
devedesetima: Iza kamere,
dokumentarni film
13:35 Tajna dvorišne
rasprodaje: Sve što sja,
američki film
15:05 Mjesto pod suncem -
zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Linz: SP u veslanju -
polufinale, snimka
17:40 Svaki dan dobar dan:
Jedimo pametno

18:25 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Prljavo kazalište, 40
godina - snimka koncerta
21:15 Crna lista
22:00 Crna lista
22:50 Deset dana, serija
23:45 Ludnica u Clevelandu
00:10 Ludnica u Clevelandu
00:40 Uživo iz svemira,
dokumentarni film
01:25 Bijela robinja
02:10 Graham Norton i gosti
02:55 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
31.8.2019.**

07:00 Klasika mundi:Jonas
Kaufmann - Večer s
Puccinijem iz milanske Scale,
2.dio
08:00 Pojilo br. 3, američki
film
09:35 Dobro jutro, Hrvatska
10:05 Vijesti
10:15 Dobro jutro, Hrvatska
11:15 Kućni ljubimci
12:05 Dnevnik 1
12:30 Srednjom Amerikom
pješice, dokumentarna serija
13:20 Mijenjamo svijet:
Pamuk, druga strana naših
majica - dokumentarni film
14:21 Prizma,
multinacionalni magazin
15:12 Upoznajući g.Darcyja,
američki film
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik:
Škola kroz igru
17:40 Lijepom našom:
Rijeka 1
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Put do slave, američki
film
22:10 22 metka, francusko-
kanadski film
00:10 Dnevnik 3
00:50 Savršen plan, švedski
film
02:20 Pojilo br. 3, američki
film
03:50 Dnevnik 3
04:16 Skica za portret
04:31 Prizma

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija

09:26 Profesor Baltazar
09:36 Vrijeme je za priču
09:50 Luka i prijatelji: Drvo
10:15 EBU drama: Rijeka,
hrvatska drama za djecu
11:05 Kraljevske žene
windsorske, dokumentarni
film
11:55 Vrtlarica: Vrtni spa
12:30 George Clark, čudesne
zamisli
13:15 Linz: SP u veslanju -
finale, prijenos
14:25 Crna lista
15:10 Crna lista
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Dhruv Baker: Iz
Hrvatske s ljubavlju - Rijeka/
Kr, dokumentarna serija
16:55 Vina svijeta,
dokumentarna serija
17:48 Da mi je biti morsk
pas, igrani film
19:00 Inspektor Gadget,
crtana serija
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Diana - sedam
dana koji su potresli svijet,
dokumentarni film
20:55 Dobra žena
22:35 Vikinzi
23:25 Novo mjerenje svijeta,
dokumentarni film
00:25 Graham Norton i gosti
01:10 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
1.9.2019.**

05:20 Lijepom našom:
Rijeka 1
06:55 Egipćanin, američki
film - Zlatno doba
Hollywooda
09:15 Pozitivno
09:45 Biblija
09:55 Ludbreg: Misa na čast
Krv Kristove
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:00 Mir i dobro
15:40 Papa - najmoćniji
čovjek u povijesti: Revolucija
- Podijeljena crkva,
dokumentarna serija
16:20 Popuna
17:00 Vijesti u 17
17:20 I to je Hrvatska:
17:35 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Točka na A -
suvremena hrvatska
arhitektura, serija

21:05 Plavi planet II: Koraljni
grebeni, dokumentarna
serija
22:00 Kennedyji povjerljivo:
John F. Kennedy mlađi,
dokumentarna serija
22:50 Dnevnik 3
23:23 Egipćanin, američki
film - Zlatno doba
Hollywooda
01:38 Nedjeljom u dva
02:33 Pearl Jam: Uživo na
Wrigley Fieldu, glazbeno-
dokumentarni film
04:33 Dnevnik 3
04:48 Sport
04:51 Vijesti iz kulture
04:59 Kennedyji povjerljivo:
John F. Kennedy mlađi,
dokumentarna serija
05:44 Skica za portret
05:59 Pula: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
09:50 Luka i prijatelji:
Plitvička jezera
10:20 Viši inspektor Banks
12:00 Dobar, bolji, najbolji...
britanski slastičar
13:00 Svijet vrtlara
13:35 Linz: SP u veslanju -
finale, prijenos
15:15 Odbrojanje do
Tokija
15:45 Viktorija
16:35 U potrazi za Markom
Polom, dokumentarna serija
17:29 Anka, igrani film
19:00 Marko Škugor i gosti 4
tenora, KD Vatroslav Lisinski
2018.
20:05 Aurea fest "Zlatne žice
Slavonije" retrospektiva 50
godina festivala, prijenos
21:40 Katarina Velika
22:30 Igre moći
23:15 Igre moći
00:00 Zagonetni signali iz
svemira, dokumentarni film
00:55 Graham Norton i gosti
01:40 Noćni glazbeni
program

**PONEDJELJAK
2.9.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska

09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Veterinar Engel
11:10 Ribar ribi grize rep,
dokumentarna serija
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Franjo Gregurić,
dokumentarna serija
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Rivijera
00:18 Poldark
01:18 Umorstva u
Midsomeru
02:48 Dnevnik 3
03:14 Voli me zauvijek,
telenovela
03:59 Emisija iz kulture
04:44 Skica za portret
04:59 Žene, povjerljivo!
05:49 Karipski cvijet,
telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji
09:41 Flipper i Lopaka,
crtana serija
10:04 Juhuhu
10:05 H2O: uz malo vode
11:00 Katarina Velika
11:50 Jedne noći u
Istanbulu, britanski film
13:20 Kratki dokumentarni
film
13:40 Mračni um, američki
film
15:10 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Borba za opstanak
u Yellowstoneu: Najoštrija
zima, dokumentarna serija
17:40 Svaki dan dobar dan
18:20 TV Bingo
19:05 Inspektor Gadget,
crtana serija
19:20 IAAF Zagreb World
Challenge: Memorijal Borisa
Hanžekovića, prijenos
bacaanja kugle

21:00 Glas odluke, film
23:00 Paul, američki film
00:40 POPROCK.HR
01:15 Bijela robinja
02:00 Graham Norton i gosti
02:45 Noćni glazbeni program

UTORAK 3.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Veterinar Engel
11:10 Hrvatska moj izbor:
Šupica i Godec
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Nikica Valentić,
dokumentarna serija
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Rivijera
00:18 Poldark
01:18 Umorstva u
Midsomeru
02:48 Dnevnik 3
03:14 Voli me zauvijek,
telenovela
03:59 Emisija iz kulture
04:44 Skica za portret
04:59 Žene, povjerljivo!
05:49 Karipski cvijet

05:05 Izvan formata: 58.
Venecijanski bienale
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji
09:41 Flipper i Lopaka
10:04 Juhuhu
10:05 H2O: uz malo vode
10:53 Dr. Bergmann
11:41 Glas odluke, film
13:40 Vjenčanje dobre
vještice, američki film
15:10 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Borba za opstanak
u Yellowstoneu: Najteže
proljeće, dok. serija
17:40 Svaki dan dobar dan
18:25 IAAF Zagreb World
Challenge: Memorijal Borisa
Hanžekovića, emisija
18:35 IAAF Zagreb World
Challenge: Memorijal Borisa
Hanžekovića, prijenos
21:05 IAAF Zagreb World
Challenge: Memorijal Borisa
Hanžekovića, emisija
21:18 Američka mladenka,
britanski film
22:58 Manglehorn, film
00:33 POPROCK.HR
01:08 Bijela robinja
01:53 Graham Norton i gosti
02:38 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 4.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska

10:20 Veterinar Engel
11:10 Otkrivamo Hrvatsku:
Lastovo
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u Midsomeru
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Hrvoje
Šarinić, Zlatko Mateša,
dokumentarna serija
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Rivijera
00:18 Poldark
01:18 Umorstva u Midsomeru
02:48 Dnevnik 3
03:14 Voli me zauvijek
03:59 Emisija iz kulture
04:44 Skica za portret
04:59 Žene, povjerljivo!
05:49 Karipski cvijet

05:15 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
10:05 H2O: uz malo vode
11:00 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
11:50 Američka mladenka,
britanski film
13:25 Kina: SP u košarci
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Borba za opstanak u
Yellowstoneu: Užareno ljeto,

dokumentarna serija
17:40 Svaki dan dobar dan
18:25 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 Pele: Legenda je
rođena, američki film
23:00 Rachel se udaje,
američki film
00:55 Bijela robinja,
telenovela
01:40 Graham Norton i gosti
02:25 Noćni glazbeni
program

ČETVRTAK 5.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Veterinar Engel
11:10 Pisme, bande, ljudi: A
di smo sad?, emisija pučke i
predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Ivica Račan,
dokumentarna serija

21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Noćni upravitelj
00:13 Poldark
01:13 Umorstva u
Midsomeru
02:43 Dnevnik 3
02:58 Sport
03:01 Vijesti iz kulture
03:09 Voli me zauvijek,
telenovela
03:54 Emisija iz kulture
04:39 Reprizni program
05:05 Žene, povjerljivo!
05:55 Karipski cvijet

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji
09:41 Flipper i Lopaka
10:04 Juhuhu
10:05 H2O: uz malo vode
10:53 Dr. Bergmann
11:41 Pele: Legenda je
rođena, američki film
13:40 Pleši sa mnom,
američki film
15:10 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Priča o cibetki,
dokumentarni film
17:40 Svaki dan dobar dan
18:25 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 Istinita priča, film
22:40 Veliko plavetnilo,
francusko-američko-
talijanski film
01:00 Bijela robinja
01:45 Graham Norton i gosti
02:30 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice*, na valovima Radio Bačke (99,1 Mhz) emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Obećanja

Sve što redovno zaobilazimo

Da je plan bio dobar, došli bismo na ovaj divni planetić sa zadatkom da sjedimo, gledamo i upijamo ljepote. Nekom greškom smo dobili priliku biti ravnopravni u skupini s drvećem, oceanima, životinjama, biljkama i onda je sve otišlo na pogrešnu stranu. Danas gore pluća svijeta, a mi samo izvještavamo. Danas su sve oči uprte u prašume koje nestaju, a mi smo zbunjeni. Tu gdje su veliki iznosi u pitanju, povlači se svaki osjećaj za odgovornost, za očuvanje, za prirodu, a sve što valja nestaje i prestaje.

Danas ne brinem što sve neću stići obići za vrijeme svog života nego o tome što će čovjek uspjeti uništiti za vrijeme mog života. Nismo fer, jer ne marimo, jer zagađujemo, uništavamo, ignoriramo. Ovaj tjedan posvećujem ljepotama prirode koje uporno ignoriram iako se često šunjam oko njih. Četiri godine ljeta provodim u dubrovačkom okrugu, a nikada nisam obišla Ston. Zato ga u ovom broju zajedno »obilazimo«.

Tri razloga zašto otići u Ston

Dragi moji svi i prije svega draga moja ja, Ston je gradić s najdužim zidinama u Europi, a drugim po dužini u svijetu, odmah nakon Kineskog zida. Duge su 5 kilometara i velikim dijelom dostupne za hodanje. Imaju četrdeset utvrda i svojim pružanjem preko brda kreiraju nesvakidašnje prizore. E sad, nakon ovoga mogu ostaviti deset praznih redova, pa nastaviti priču o Stonu. Šalu na stranu, ovo je bio više meni podsjetnik i opomena na što godinama žmirim, dok svake godine poneko ukrade dan i ode u posjet Stonu. Riječ je o gradu koji se ugnijezdio u Malostonskom zaljevu, na samom početku poluotoka Pelješac i ono što je dobio sa zaljevom je čuvenje po kamenicama, koje su od najboljih u svijetu, pa lako možete pretpostaviti da se čitava okolina okoristila time i da je mnogo

ugostiteljskih mjesta na kojima možete probati ove specijalitete. To je zapravo jedino što sam odatle probala, jer su frendovi donijeli. Interesantno iskustvo, priznajem. Vjerovali ili ne, ovdje nije kraj kada smo kod epiteta »naj«, i to u svjetskim rangovima. Najstarija solana na svijetu koja i dalje radi je upravo ova koju je Dubrovačka Republika izradila u Stonu, i to s namjerom monopola u Europi. Bez i malo pretjerivanja sol iz stonskih bazena je među najčistijima u svijetu.

I ima i još

E, tu i nastaje problem, jer ako je ovako kako priča obećava, a vjerujem da je još bolje, za Ston će nam trebati još koji dan. Slučajno ili s namjerom u obilasku će se naći fontana, Stonski lapidarij, špilja Gudnja i jedan divan poziv u šetnju, i to Napoleonovom cestom koja se proteže od Stona do Orebića i vjerno svjedoči o francuskom razdoblju na južnodalmatinskom području. Za ovu aktivnost je potrebno izdvojiti 2,5 sata i odnosi se na dionicu od Stona do Ponikova, duljine od 9 kilometara srednjeg uspona, a na njoj sve ljepota do ljepote, znamenitost do znamenitosti. Nisu slučajno obuhvaćeni svi zabačeni predivni predjeli i vidikovci.

Koliko god vam vrijeme ponestajalo, morate ga naći još za dvije stvari, a to su gastro ponuda i prije svega pelješka vina. Stogodišnja tradicija uzgoja vinove loze, vrhunski teren i nesebično društvo Sunca rezultiraju odlično i pune boce zavodljivom tekućinom. Nije tajna da svijet poznaje vina s Pelješca od kojih izdvaja sortu *plavac mali*, posebno *dingača*.

A kako bolje završiti ovo putovanje nego uz čašu dobrog vina. I zaključkom da dok bahatost ne popali i uništi sve, želim trčati po prirodi, milovati ju i upijati svaki njen djelić ljepote, bujanja i postojanja.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

XV. SMOTRA DJEČJIH PJEVAČA I ZBOROVA

6. IX. 2019.

**u 19:30 sati
Velika vijećnica
Gradske kuće
Subotica**

Ulaznica: 250 din.

Ulaznice u preprodaji
na telefon 063 80 87 836

Smotru pomogli:

